

Az ember nemi szabadsága elleni bűncselekmények bemutatása- szexuális
kényszerítés, szexuális erőszak

szerző: dr. Turi Barnabás

Budapest 2021

Tartalomjegyzék:

I.	Bevezetés, téma bemutatása.....	3
II.	Az erőszakos nemi bűncselekmények, különösen az erőszakos közösülés és szemérem elleni erőszak szabályozásának történeti áttekintése.....	4
1.	Az államalapítástól a Csemegi-kódexig terjedő időszak.....	4
2.	A Csemegi-kódex szabályozása	5
3.	Az 1961. évi Büntető Törvénykönyv szabályozása	6
4.	Az 1978. évi Büntető Törvénykönyvbe foglalt szabályozás és az azt követő módosítások	9
5.	A 2012. évi C. törvény újításai.....	11
III.	A jogtárggyal, azaz az ember nemi szabadságával kapcsolatos alapvető kérdések	14
IV.	A szexuális kényszerítés hatályos szabályozásának bemutatása.....	18
1.	A bűncselekmény elemzése, alapesete.....	18
2.	Minősített esetek	22
3.	Halmazati és elhatárolási kérdések.....	24
V.	A szexuális erőszak hatályos szabályozásának bemutatása.....	26
1.	A bűncselekmény elemzése, alapesete.....	26
2.	Minősített esetek	33

3.	Előkészület, kísérlet, befejezettség.....	36
4.	Elhatárolási, halmazati kérdések	39
5.	A szexuális cselekmény fogalmának bemutatása.....	41
VI.	A nemi szabadság elleni bűncselekmények, különösen a szexuális erőszak elkövetésével kapcsolatos általános jellegű kriminológiai kérdések	43
1.	Az elkövetés lehetséges előzményei	44
2.	A bűncselekmény végrehajtásának körülményei	45
3.	Az elkövetők cselekmény utáni magatartása	46
4.	A sértett magatartásának, viselkedésének a vizsgálata a bűncselekménnyel kapcsolatban	46
VII.	Összegzés- Az új szabályozás eredményei, problémás pontjai összefoglaló jelleggel.	48
VIII.	Felhasznált irodalom	50

I. Bevezetés, téma bemutatása

Dolgozatom célja az ember nemi szabadsága ellen irányuló bűncselekmények, azaz a szexuális erőszak és a szexuális kényszerítés jogi szabályozásának a bemutatása, különös tekintettel a korábbi szabályozások jellemzőire és a Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvény rendelkezéseire.

A nemi erkölcs elleni erőszakos bűncselekmények szabályozása több tekintetben is rendkívüli problémákat jelentett. Egyrészt megemlíthetőek a hosszú évszázadokra visszatekintő problémák, mint például a közösülés fogalmának törvényi szintű meghatározatlansága. Másrészt problémák merülnek fel a közelmúltbeli jogszabályváltozásokkal kapcsolatban is, így például a 12. életévét be nem töltött sértett sérelmére elkövetett cselekmények megítélése.

Korábbi évszázadokhoz képest jelentős változások következtek be a védelemre szoruló jogi tárgy meghatározásával kapcsolatban is. Ezen magatartások büntetendőségének alapját hosszú időn át a társadalom erkölcsi ítélete határozta meg, azonban a jelenlegi joggyakorlat ettől már eltérő képet mutat, ugyanis megállapítása szerint nem a társadalom erkölcsének védelme az elsődleges cél, hanem az egyének szexuális önrendelkezéshez való jogának a biztosítása. Mind a szexuális erőszak, mind a szexuális kényszerítés a lakosság körében a legmélyebb érzések kiváltására képes, éppen ezért e bűncselekmények megítélése súlyosság tekintetében az élet elleni erőszakos bűncselekményekkel vetekszik.

Dolgozatomban bemutatom a nemi erkölcs elleni erőszakos bűncselekmények szabályozásnak történeti alakulását, hatályos szabályozását, illetve érdekességként kitérek néhány elkövetéssel kapcsolatos speciális kriminológiai kérdésre és az új szabályozás problematikus pontjaira. A történeti bemutatás elsősorban két cselekménynek, az erőszakos közösülésnek és a szemérem elleni erőszaknak a szabályozására tér ki.

II. Az erőszakos nemi bűncselekmények, különösen az erőszakos közösülés és szemérem elleni erőszak szabályozásának történeti áttekintése

A magyar büntetőjog fejlettségét jelzi, hogy már az államalapítás idején is büntették a nemi erkölcs elleni bűncselekmények közül a legsúlyosabbakat, az erőszakos cselekményeket. Főbb állomásoknak a fejlődés során a kodifikált büntető törvénykönyvek mondhatóak, amelyek alapján megismerhetővé válik egy-egy kornak a nemiséggel kapcsolatos látásmódja, szabályozási rendszere.

1. Az államalapítástól a Csemegi-kódexig terjedő időszak

Nemiséggel kapcsolatos bűncselekmények jogi szabályozásra utaló jelek már Szent István idejében is megfigyelhetők voltak, mivel kimondták, hogy leányok elrablása esetén vissza kell adni a leányt a szülőknek, és ha erőszak alkalmazására is sor került, akkor abban az esetben jóvátételi kötelezettség is terheli az elkövetőt.

Királyaink ezt követően is kiemelt figyelmet szenteltek e cselekménynek, például Szent László az emberöléshez hasonlította a leányrablást, Könyves Kálmán pedig a püspökre vagy a főesperesre bízta az ehhez kapcsolódó szükségzerű törvények megalkotását. II. Ulászló radikálisabb eszközökhöz folyamodott, halálbüntetést helyezett kilátásba az elkövetőkkel szemben. II. Lajos pedig fejvesztés büntetését szabta volna ki az asszonyok ellen erőszakoskodókkal szemben.¹

A Csemegi-kódex előtt három javaslatot még ki kell emelni. Elsőként az 1712. évi javaslatot, amely szerint kard általi halál büntetését kell alkalmazni azzal szemben, aki leányt, szüzet, özvegyet, vagy férjes nőt közösülésre kényszerít. Másodikként az 1792. évi javaslatot, amely elkövetési eszközként tesz említést az erőszakról, fenyegetésről, akarat nélküli állapotnak és tévedésnek a kihasználásáról. Harmadikként pedig az 1843. évi javaslatot, amely részletesen beszél az ún. „erőszakos nemi közösülésről”.²

¹ Angyal Pál: *A magyar büntetőjog kézikönyve: A szemérem elleni büntettek és vétségek*. Budapest: Attila- Nyomda Rt. Kiadó, 1937. 20-21.

² Az a személy követi el, aki valamely nőszemélyt tetteges erőszakkal vagy fenyegetésekkel arra kényszeríti, hogy vele házasságon kívül közösödjön, illetve az is büntetendő, aki azzal a céllal, hogy valamely nőszeméllyel közösödhessen, azt bizonyos szerek beadásával szándékosan olyan állapotba helyezi, hogy nem képes ellenállás kifejtésére.

2. A Csemegi-kódex szabályozása

Az 1878. évi V. törvény (Csemegi-kódex) volt Magyarország első büntető törvénykönyve, amely a XIV. fejezetben szabályozta az erőszakos nemi deliktumokat, azaz az erőszakos közösülést és a szemérem elleni erőszakot is.

A törvény megfogalmazása a tényállásokat tekintve az 1843. évi javaslatra épít, azaz „erőszakos nemi közösülés büntettét követi el, 1. aki valamely nőszemélyt erőszakkal vagy fenyegetéssel arra kényszerít, hogy vele házasságon kívül nemileg közösüljön, 2. aki valamely nőszemélynek öntudatlan, vagy akarata nyilvánítására, vagy védelmére tehetetlen állapotát arra használja fel, hogy vele házasságon kívül nemileg közösüljön, akár ő idézte elő azon állapotát, akár nem”.³ Emellett kimondja, hogy „szemérem elleni erőszak büntettét követi el, aki valamely nőszemélyen erőszakkal vagy fenyegetéssel, vagy a nőszemélynek öntudatlan, vagy akarata nyilvánítására, vagy védelmére tehetetlen állapotában házasságon kívüli fajtalanságot követ el, amennyiben cselekménye súlyosabb beszámítású büntettet nem képez”.⁴

A védett jogi tárgy az említett bűncselekmények esetén háromirányú: egyrészt biztosítani kell az egyén nemi életének szabad rendezéséhez, szabályozásához való jogot a jog által vont határokon belül, másrészt senki sem köteles eszközül szolgálni mások kéjkielégítésének, harmadrészt tilos saját nemi ösztön felkeltésével, kielégítésével vagy fokozásával mások nemi tisztességét megtámadni.⁵

Mindkét esetben azonos az elkövetői és a sértetti kör. Közvetlen tettes csak férfi lehet, közvetett tettes, társtettes, felbujtó, bűnsegéd nő is. A tettesi minőségben való szereplést az impotencia, vagyis a közösülési képtelenség kizárja. Sértett mindkét esetben csak nő lehet.⁶

Mindkét cselekmény csak szándékosan követhető el, illetve az elkövetési cselekvés is mindkét esetben 2 részből áll: 1. erőszakkal, fenyegetéssel való kényszerítés vagy a nő öntudatlan, akarata nyilvánítására vagy védelmére tehetetlen állapotának felhasználása, 2.

³ 1878. évi V. tv. 232. §

⁴ 1878. évi V. tv. 233. §

⁵ Dr. Halász Zoltán: *A szemérem elleni bűncselekmények. Tanulmány az anyagi büntetőjog köréből.* Budapest: Az Athenaeum Irodalmi és Nyomdai R.- Társulat Kiadása, 1909.

⁶ Angyal Pál i.m. 29-34.

erőszakos nemi közösülésnél házasságon kívüli nemi közösülés, szemérem elleni erőszaknál házasságon kívüli fajtalanság.

Az erőszakos nemi közösülés befejezetté válik, ha a nemi részek érintkezésbe kerültek, amennyiben azonban a közösülés céljából tevékeny tettes nem hozta érintkezésbe nemi szervét a nőével, akkor csak kísérlet állapítható meg. Ha önkéntesen felhagy az erőszakkal, fenyegetéssel, vagy az öntudatlan állapot felhasználásától önkéntesen eláll, akkor amennyiben a tettes nem jutott el addig, hogy a nő nemi szervével saját nemi szervét érintkezésbe hozza, akkor ez kísérlettől való visszalépés, ami büntetlenséghez vezethet.

Szemérem elleni erőszak a fajtalan cselekmény megkezdésével befejezett, azonban ha a tettes fajtalankodás céljából erőszakot vagy fenyegetést alkalmazott, vagy a nőt a már korábban felsorolt állapotok valamelyikébe helyezte és a fajtalan cselekmény elvégzéséhez még nem fogott hozzá, akkor az csak kísérlet.⁷

Mindkét büntett esetén csak a sértett fél indítványára indítható meg a bűnvádi eljárás. Indítványtételre pedig jogosult a sértett, ha a 16. életévét betöltötte és gondnokság hatálya alatt nem áll, törvényes képviselő akkor, ha a sértett 16 éven aluli vagy gondnokság hatálya alatt áll, illetve a kiskorú sértett és mellette, sőt tőle függetlenül ennek törvényes képviselője. Hivatalból csak akkor indul meg az eljárás, ha a tettes ellen az elkövetés idejére és helyére nézve összefüggő és hivatalból üldözendő büntett is fennáll, ha a büntett a sértettnek a halálát okozta, illetve ha rokonsági kapcsolat vagy alárendeltségi viszony áll fenn.

3. Az 1961. évi Büntető Törvénykönyv szabályozása

Második Büntető Törvénykönyvünk, az 1961. évi V. törvény a Csemegi-kódexhez hasonló szabályozást mutat néhány apróbb eltéréssel. Ilyen az állattal való fajtalanság büntetethetőségének megszüntetése, a természet elleni fajtalanság büntetendőségének kiterjesztése a nők által férfiak sérelmére elkövetett cselekményekre, a „megfertőztetés” szélesebb körű szankcionálása „megrontás” elnevezéssel, illetve a „csábítás” és

⁷ Angyal Pál i.m. 35-52.

„férjszínlelés” pönalizálásának megszüntetése.⁸ Tehát mint ebből is kiderül, az erőszakos közösülés és a szemérem elleni erőszak törvényi tényállásának felépítése hasonló jellegű maradt.

A nemi erkölcs elleni büntettek fogalmi körébe került minden olyan magatartás, ami a társadalmi fejlődés törvényszerűségében büntetést igényel. Védett jogi tárgyként az ifjúság egészséges nemi fejlődése, a nemi kapcsolatok társadalmi rendje említhető meg. Megfigyelhető volt, hogy ezeket a büntetteket a jogi irodalom évtizedeken át figyelmen kívül hagyta, és az ebből fakadó elmaradás nem csak az elmélet fejlesztésében mutatkozott meg, hanem hátráltatta a gyakorlat szükségszerű fejlődését, illetve gátolta a haladással próbálkozó ítélkezés egységességét, valamint a kialakult gyakorlatban való tájékozódást is.⁹

Erőszakos közösülést követ el, „aki nőt házassági életközösségen kívül erőszakkal, avagy az élet vagy testi épség ellen irányuló közvetlen fenyegetéssel közösülésre kényszerít, úgyszintén, aki a nőnek védelmére, illetőleg akaratnyilvánításra képtelen állapotát közösülésre használja fel”.¹⁰

Az elkövetői és sértetti kör tekintetében nincs változás a korábbi szabályozáshoz képest, viszont vannak egyéb érdekes részletek, amelyeket érdemes kiemelni. Ilyen például a bűnösség megállapítása. Meg kell állapítani a bűnösséget, ha a terhelt azzal védekezik például, hogy a sértett pénzért hajlandó lett volna közösülni vagy a felajánlottnál nagyobb összegért maga kínálkozott erre. Ugyanez a helyzet, ha a prostituált pénzért sem akart közösülni, vagy ha a sértett már önszántából közösült, de annak megismétlését további fizetés ellenére is megtagadja.

Elkövetési magatartás a nemi közösülés, amelynek már meghatározott az élettani és a köznapi fogalma ekkor. Élettani értelemben a nemi szervek nemzésre alkalmas, magömlést kiváltó egyesülését, míg köznapi értelemben a hímveszőnek a hüvelybe való behatolását jelenti. Az elkövetési mód pedig a kényszerítés¹¹ vagy a nő bizonyos állapotának

⁸ Fehér Lenke- Virág György: A nemi erőszak büntetőjogi szabályozása. *Állam- és Jogtudomány*, 2006. évi 1. száma. 21-51.

⁹ Dr. Lukács Tibor- Dr. Traytler Endre: *A nemi erkölcs elleni büntettek*. Budapest: Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, 1993. 153-157.

¹⁰ 1961. évi V. tv. 276. § (1)

¹¹ Olyan leküzdhetetlen erő, amely képtelenné teszi az akaratnak megfelelő magatartást, ennek eszköze lehet az erőszak vagy a fenyegetés. Erőszak olyan fizikai kényszer, amely az ellenállás leküzdésére alkalmas (pl.: lefogás, szájbetömés, lekötés, dulakodás, leteperés, combszétfeszítés, ráfekvés, kínzás, bántalmazás). Az erőszaknak komolynak, lenyűgözésre alkalmasnak kell lennie (pl.: nem lenyűgöző az erőszak, ha 75 éves terhelt fiatal lánnyal dulakodott és a nemi szervek érintkezése megtörtént, az erőszak

kihasználása (pl.: akarat, vagy az akaratnyilvánítási képesség teljes hiánya, védekezésre képtelen állapot).

Fontos említést tenni még a kísérletről, illetve a büntetlenséget biztosító önkéntes elállásról. Kísérlet csak az a magatartás, amely a nemi részek érintkezését megelőzi. Egy védekezésre képes személlyel szemben a szándék fizikai megnyilvánulása kényszer nélkül nem minősül kísérletnek, hanem csak előkészületnek (pl.: nadrág kigombolása, a sértett vetkőztetése, tapogatása, ajtóbezárás, sötétítés). A büntetlenséget biztosító önkéntes elállás pedig külső befolyástól mentességet jelent és indokából hiányzik a sikertelenség tudata (pl.: nem önként állott el, akit kényszerítés közben megzavartak, vagy aki belátta, hogy nem bír el a sértettel, viszont az önkéntességét kell vélelmezni annak, aki észlelte, hogy a sértettnek havi vérzése van, vagy aki észrevette, hogy a nő nyomorék). Fontos kiemelni, hogy gyakori eset az, hogy az elállás ellenére maga a kísérlet is megvalósít valamely más büntetett. Ezt nevezzük maradék-bűncselekménynek (pl.: szemérem elleni erőszak, személyi szabadság megsértése, testi sértés, becsületsértés, garázdaság, hivatali hatalommal visszaélés, megrontás, ifjúság elleni büntetett, magánlaksértés).¹²

Minősített esete, „ha a sértett- a büntetett elkövetésének időpontjában- az elkövető nevelése, felügyelete vagy gyógykezelése alatt állt, illetve ha ugyanazzal a nővel, azonos alkalommal két vagy több férfi egymás cselekményéről tudva közösült”.¹³

Szemérem elleni erőszakot követ el az új szabályozás szerint, „aki mást házassági életközösségen kívül erőszakkal, avagy az élet vagy testi épség ellen irányuló közvetlen fenyegetéssel fajtalanságra, vagy fajtalanság eltűrésére kényszerít, úgyszintén, aki másnak védelemre, illetőleg akaratnyilvánításra képtelen állapotát fajtalanságra használja fel”.¹⁴

Ezzel kapcsolatban a korábbi szabályozáshoz képest azt érdemes kiemelni, hogy az ember a fajtalankodást¹⁵ önmagában, más fajtalankodása által, valamely tárggyal, állattal,

elhárítható lett volna, vagy ha a fiatalos kamasz az ágyban fekvő háztartási alkalmazottra, aki őt többször eldobta magáról, ismét ráfeküdt és eredménnyel behatolt, sértett meg sem kísérlete, hogy felkeljen és elhagyja a nyitott ajtajú szobát). Fenyegetés olyan súlyos hátrány kilátásba helyezése, amely alkalmas arra, hogy a megfenyegetettben komoly félelmet keltsen (pl.: ölérszám elővétele, boksoló ökölrel hadonászása, marcona személy által kilátásba helyezett verés)

¹² Dr. Lukács Tibor- Dr. Traytler Endre i. m. 179-183.

¹³ 1961. évi V. tv. 276. § (2)

¹⁴ 1961. évi V. tv. 277. § (1)

¹⁵ Minden olyan magatartás, amely a nemi vágy közösülés nélküli felkeltésére vagy kielégítésére irányul (pl.: az elkövető nem is próbálta a sértett nemi szervét megközelíteni, hanem ráfeküdv

azonos és különböző nemű személlyel, valamint már nem élő személlyel követheti el. Összességében ez a szemérem elleni erőszak a különeműek kényszerrel megvalósult fajtalankodását szabályozza,¹⁶ amelynek minősített esete az, ha a sértett - a büntett elkövetésének időpontjában - az elkövető nevelése, felügyelete, gondozása, vagy gyógykezelése alatt állt.¹⁷

Zárásként levonható konzekvencia az, hogy a korábbi szabályozáshoz képest az erőszakos nemi közösülés büntethetőségi köre nem korlátozódik csak a házasságon kívüli elkövetésre, illetve a szemérem elleni erőszak fogalma alá tartozik a nőnek az ellenkező nemű személlyel az erre jellemző módon megvalósított fajtalansága is. Továbbá fontos különbség még, hogy az elkövetőnek a sértettel az elsőfokú ítélet meghozatala előtt kötött házassága nem von maga után büntetlenséget, hanem csak a büntetés korlátlan enyhítését teszi lehetővé a korábbi szabályozáshoz képest.¹⁸

4. Az 1978. évi Büntető Törvénykönyvbe foglalt szabályozás és az azt követő módosítások

Az 1979. július 1-én hatályba lépő 1978. évi IV. törvény a házasság, a család, az ifjúság és a nemi erkölcs elleni bűncselekmények cím alatt szabályozza az eddig tárgyalt erőszakos nemi deliktumokat.

Az új szabályozás jelentősebb változásokat megint csak nem az erőszakos közösülés, illetve a szemérem elleni erőszak területén idézett elő. Az említett két cselekmény esetén csak a büntetési tételek módosítására került sor. Az újítást a természet elleni fajtalanság és a természet elleni erőszakos fajtalanság külön elnevezéssel való szabályozása jelenti, illetve az, hogy a természet elleni fajtalanság elkövetője a korábbi 20. életévhez képest 18. életévét betöltött, míg passzív alany ennél fiatalabb, azonos nemű személy lehet. Ezen cselekmény később jelentős változtatások „áldozatává” vált. Az 1993. évi XVII. törvény a természet elleni erőszakos fajtalanság minősített esetei közé emelte azt, ha a sértettel azonos

közösülést utánzó mozgással annak ingén kielégült, csak a sértett végbelét kerülgette nemi szervével és úgy következett be a magömlés).

¹⁶ Dr. Lukács Tibor- Dr. Traytler Endre i. m. 203-205.

¹⁷ 1961. évi V. tv. 277. § (2)

¹⁸ Dr. Schultheisz Emil: *A nemi erkölcs elleni büntettek de lege lata*. Budapest: Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, 1966.

alkalommal, egymás cselekményéről tudva többen fajtalanokodnak, ugyanakkor megszüntette az üzletszerű kéjgés büntetőjogi büntetendőségét. Ezt követően a döntő csapást pedig két alkotmánybírósági határozat vitte be. A 20/1990. (VI.25.) AB határozat megsemmisítette a természet elleni fajtalanságot követ el szövegrészt, míg a 37/2002. (IX.4.) AB határozat a természet elleni fajtalanság és a természet elleni erőszakos fajtalanság tényállását alkotmányellenessége miatt semmisítette meg.

Az igazi, a korábban tárgyalt deliktumokat érintő változások e törvénykönyv hatálybalépését követően következtek be. Az 1987. évi III. törvény elsősorban a szankciókat módosította, míg az erőszakos közöszülést illetően az 1997. évi LXXIII. törvény módosítása a házastárs és a férfi sérelmére történő elkövetést is büntetni rendelte. Jelentős hatást váltott ki ez a módosítás, mivel a házasságon belüli erőszak büntetendővé tételével meghatározták azt, hogy egy adott társadalom uralkodó értékítélete szerint mi az, ami elfogadható és mi az, ami megengedhető, illetve kijelölték azokat az elemeket, amelyek nem tolerálhatóak még az intim szférában és a házasságon belül sem.¹⁹ Ennek az volt az indoklása, hogy a házastársak a házasságkötéssel nem mondanak le teljes mértékben a szexuális önrendelkezési jogukról, illetve a házasságkötésnek a bekövetkezése nem jogosítja fel egyik felet sem arra, hogy a szexuális aktust a másik fél kifejezett akarata ellenére, sokszor fizikai vagy lelki fájdalmat okozva gyakorolja. Kiemelendő még, hogy az, hogy ez a cselekmény magánindíványra üldözendő, biztosítja azt, hogy a hatóságok csak akkor avatkozhatnak be a házastársak intim szférájába, ha ez a fennálló kapcsolat valamelyik fél számára teljesen elfogadhatatlan. A 2005. évi XCI. törvény egy pontosítást hajtott végre azon részletszabályával, miszerint a 12. életévét be nem töltött személy a törvényes vélelem folytán védekezésre képtelen személynek minősül, ezért a vele létesített bármilyen szexuális kapcsolat (beleegyezésen alapuló is) erőszakos nemi bűncselekményt valósít meg. Ezt a korábbi szabályozás minősítő körülményként értékelte. Ez a szabályozás azonban két problémát is felvetett. Egyrészt célszerű lenne a védett jogtárgyak miatt az elnevezést nemi szabadság elleni bűncselekményekre megváltoztatni, másrészt az erőszakos közöszülés kivételével valamennyi említett tényállás elnevezésének megfelelősége megkérdőjelezhető.²⁰

¹⁹ Fehér Lenke- Virág György i. m. 21-51.

²⁰ Fehér Lenke- Virág György i. m. 21-51.

Összességében megállapítható, hogy a bekövetkezett módosításokat követően is komoly problémákat vet fel a szexuális erőszaknak az értékelése. Egyrészt azzal, hogy a 1997-es módosítás lehetővé teszi férfiak sérelmére történő erőszakos közösülés, illetve szemérem elleni erőszak nő által történő elkövetését, passzív alannyá válhat egy abszolút impotenciában szenvedő férfi is. Másrészt a házassági életközösségen belüli elkövethetőség büntethetősége hibás, mert megnöveli annak a veszélyét, hogy a már megunt férjet felesége erőszakos közösüléssel hamisan vádolva látókörön kívül helyezze, illetve mert ugyanolyan büntetési tétellel rendeli büntetni azt az elkövetőt, aki akár hosszú évtizedek óta a sértettel annak önszántából folytat szexuális cselekményeket. Ezzel kapcsolatban a megoldást egy privilegizált esetnek a megalkotása jelentené. Harmadrészt pedig teljesen feleslegessé válik a szemérem elleni erőszaknak az önálló tényállásként való fenntartása, mivel mindösszesen csak az elkövetési magatartás tekintetében tér el az erőszakos közösülés tényállásától.²¹

5. A 2012. évi C. törvény újításai

Az új Büntető Törvénykönyv a korábbi alkotások „mértéktartó és elkerülhetetlen korrekciójának”²² tekinthető. A korábbi címhez képest eltérés figyelhető meg, ugyanis az új Btk. XIX. fejezete „A nemi élet szabadsága és a nemi erkölcs elleni bűncselekmények” címet viseli. Ezzel kifejezésre juttatja az új törvény, hogy nem a nemi erkölcs védelme az elsődleges és egyetlen védett jogi tárgy, hanem a nemi önrendelkezés, nemi integritás, nemi szabadság védelme is.²³ Így nem csak a „köz” érdekét tartják kizárólagosan szem előtt, hanem a „magánszférára” is kellő hangsúlyt fektetnek.²⁴ Alapjaiban változik meg a tényállások szerkezete, tartalma, illetve új fogalmak jelennek meg (pl.: szexuális cselekmény).

Az új Btk. továbbra is két kényszer típusú nemi bűncselekményt tartalmaz, de ezeket a korábbiakhoz képest a kényszerítés foka alapján elkülöníti egymástól. A szexuális kényszerítés és a szexuális erőszak elhatárolásában a tettes és a passzív alany nemének,

²¹ Dr. Gál István László: Szempontok a nemi erkölcs elleni bűncselekmények új szabályozásához. *Büntetőjogi kodifikáció*, 2002. évi 4. szám. 29-33.

²² Tóth Mihály: Az új Btk. bölcsőjénél. *Magyar jog*, 2013. évi 9. szám. 525-534.

²³ Dr. Polt Péter: *Új Btk. kommentár*. Budapest: Nemzeti Közszolgálati és Tankönyv Kiadó, 2013. 7.

²⁴ Dr. Vaskuti András: *Büntető jogi jogszabályok változásai*. Budapest: Complex Kiadó Jogi és Üzleti Tartalomszolgáltató Kft., 2013. 482-485.

illetve egységessé vált szexuális cselekménynek, mint elkövetési magatartásnak már semmilyen jelentősége sincsen.²⁵

A szexuális erőszak az erőszakos közösülés és a szemérem elleni erőszak tényállásainak összekapcsolásával jött létre, és ezek alapján lettek meghatározva az elkövetési módok is (erőszak, vagy az élet, testi épség elleni közvetlen fenyegetés). Ezzel szemben a szexuális kényszerítés előzmények nélküli a magyar büntetőjogban. Tulajdonképpen az általános cselekvési szabadságot védő kényszerítés speciális tényállásának tekinthető, kiemelve a nemi önrendelkezést a generális jogi tárgy köréből, és súlyosabb büntetést fűzve annak megsértéséhez. Ennek elkövetési módja kizárólag az egyszerű fenyegetés lehet, azaz erőszak alkalmazása esetén csakis szexuális erőszak állapítható meg. Joggyakorlat szempontjából e tényállásnak a létrejötte azt jelenti, hogy az ún. nemi zsarolásnak azok az esetei, amelyek eddig kényszerítésnek minősültek, az új Btk. alapján szexuális kényszerítésnek minősülnek és ezzel elmozdul a szabályozás a hazai és külföldi női jogvédő szervezetek, testületek által is kívánt irányba (pl.: nőkkel szembeni hátrányos megkülönböztetés minden formájának kiküszöbölésével foglalkozó CEDAW Bizottság ajánlása).

A szexuális erőszak tényállásában összeolvadó két korábbi tényállás több régóta emlegetett problémára megoldást jelent. Egyrészt a közösülési szándék elveszíti jelentőségét és nem fogja elértékteleníteni a befejezetten megvalósult más szexuális cselekményt. Másrészt viszont kiemelendő, hogy korábban a halmazati kérdésekkel kapcsolatban problémát okozott az, hogy az erőszakos közösülést, illetve a szemérem elleni erőszakot nem lehetett a folytatólagosság egységébe foglalni, így halmazatot állapított meg az adott esetben eljáró bíróság. Ennek a kérdésnek azonban napjainkban kiemelt jelentősége van, hiszen a három csapás intézménye folytán három személy elleni erőszakos bűncselekmény halmazata a halmazati tételkeret drasztikus megemelésével vagy akár az életfogytig tartó szabadságvesztés kötelező kiszabásával jár.²⁶

Újdonság, hogy a törvény a 18. életévét be nem töltött sértett sérelmére elkövetett szexuális erőszakot határozza meg minősített esetként, szemben az 1978. évi IV. törvénnyel, amely csak a 12. életévét be nem töltött sértett sérelmére elkövetett cselekményt

²⁵ Szomora Zsolt: Megjegyzések az új Büntető Törvénykönyv nemi bűncselekményekről szóló XIX. fejezetéhez. *Magyar jog*, 2013. évi 11. szám. 649-657.

²⁶ Szomora Zsolt (2013) i. m. 653.

tekintette minősített esetnek.²⁷ E rendelkezés a gyermek zavartalan szexuális fejlődését hivatott biztosítani, illetve ez által a törvény értelmében megszűnik a 12. életévet be nem töltött személyekre vonatkozó azon vélelem, hogy őket védekezésre képtelennek kell tekinteni, mert a törvény explicit módon utal a sértett életkorára, és úgy kapcsol a bűncselekményhez magasabb büntetési tételt. További újdonság, hogy bünteti az elkövetéshez szükséges vagy azt könnyítő feltételek biztosítását (pl.: helyszín előkészítése, lakás biztosítása, kábító hatású anyagok, ún. szex-drogok biztosítása).

Az új Büntető Törvénykönyv megalkotásakor a nemi élet szabadsága és a nemi erkölcs elleni bűncselekmények kodifikációja során hangsúlyos szerepet kaptak a vonatkozó nemzetközi egyezmények rendelkezései is, amelyek közül a legfontosabbak:

- az emberkereskedés és mások prostitúciója kihasználásának elnyomása tárgyában New Yorkban 1950. évi március hó 21. napján kelt nemzetközi egyezmény (New York-i Egyezmény, kihirdette: 1955. évi 34. törvényerejű rendelet),
- a 182. számú ILO Egyezmény,
- a Gyermekjogi Fakultatív Jegyzőkönyv,
- az Európa Tanács gyerekek szexuális kizsákmányolása és szexuális bántalmazása elleni védelméről szóló Egyezmény,
- a 2011/93/EU irányelv,
- a nőkkel szembeni erőszak és a családon belüli erőszak megelőzéséről és leküzdéséről szóló Egyezmény.

²⁷ Dr. Vaskuti András i. m. 358.

III. A jogtárggyal, azaz az ember nemi szabadságával kapcsolatos alapvető kérdések

A nemi élet szabadságát és a nemi erkölcsöt, mint jogi tárgyat a jogalkotó minden korszakban valamilyen szintű védelemben részesítette a büntetőjogi szabályozás kialakulásától napjainkig. Ezek a büntetőjogi szabályok azonban függenek a társadalom éppen aktuális erkölcsi értékítéletétől, ezért az idők folyamán folyamatos változáson mennek keresztül. Mint ahogy már korábban is szó esett róla, az új Btk. nem kizárólag a nemi erkölcsöt tekinti az egyedüli védett jogi tárgynak, hanem a nemi integritás, nemi önrendelkezés, nemi szabadság védelme is középpontba kerül. A szexuális szabadság központi jogi tárgyként való kezelése már nagyon régóta váratott magára, az utolsók közé tartozunk azon európai országok között, amelyek még a XX-XXI. század fordulóján is a nemi erkölcsöt állították a szabályozás élére.²⁸

Először néhány gondolatban érdemes kifejteni a nemi erkölccsel kapcsolatos legfontosabb tudnivalókat. A nemi erkölcs az általános erkölcs egyik részét képezi, amely történelmileg kialakult és történelmileg változó forma. Szűkebb értelemben véve a férfi és a nő közötti nemi kapcsolatot szabályozza, tágabb értelemben azonban nem választható el az emberi magatartásnak az utódokat érintő vonatkozásaitól, a fajfenntartás célját szolgáló szexuális ösztöntől. Tulajdonképpen tehát azon magatartási szabályok összességét jelenti, amelyeket egy adott társadalom, meghatározott időszakban, bizonyos körülmények között, a férfi és a nő nemi kapcsolatának alapjául elfogad. Ezek a szabályok lehetnek tiltóak (=bizonyos cselekményeket határozottan szigorúan és mindenkire nézve kötelezően előírnak), illetve elváróak (=bizonyos határok között viszonylag szabad választást engedélyeznek). A nemi erkölcs ezen alapvető normáinak az a feladata, hogy a szabályok adta keretek között az egyén nemi fajfenntartási ösztöneinek úgy tehessen eleget, hogy senki se értse félre egymást, illetve a társadalom érdekeit, esetleges elvárásait. Összességében tehát az mondható, hogy a nemi erkölcs az agresszív hajlandóságok korlátozásán és a társadalmat is összetartani képes szolidaritáson alapul.²⁹

Ahogy az új törvénykönyv is mutatja, a nemi erkölcs büntetőjogban betöltött szerepe azonban kétségbe vonható. Ugyanis az erkölcs forrása mindig az egyéni lelkiismeret, tehát a nemi étellel kapcsolatos erkölcsinek mondott normák nem is erkölcsi jellegűek, hanem

²⁸ Szomora Zsolt (2013) i. m. 649.

²⁹ Merényi Kálmán: *A szexuális erőszak*. Budapest: Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, 1987a. 22-30.

változtathatatlanságot feltételező magatartási szabályok, szokások, amelyek valójában jogi jelleggel bírnak. Tehát a jogalkotó nem tesz mást, mint a szexualitásra vonatkozó szabályokat törvényerőre emeli, a bíró pedig, mint jogalkalmazó ismeri és alkalmazza ezeket az örökérvényű szabályokat. Ez így pedig jog, és nem erkölcs, azaz nem lehet jogi tárgy a nemi erkölcs, ugyanis nem teljesíti a jogi tárggyal szemben megfogalmazott általános kritériumokat, hiszen mint szabályrendszer³⁰ nem a jog alatt, hanem a jog mellett helyezkedik el. Ezek mellett a büntetendőségnek a nemi erkölcsre alapozása könnyen ahhoz vezethet, hogy a jogalkotó és a széles terjedelmű értelmezési szabadsággal rendelkező jogalkalmazó kétséges helyzetekben is a büntetendőség mellett fog dönteni. A mai világban már a szexuális nevelés a család és az iskola feladatkörébe tartozik, ugyanis a büntetőjog, mint látható csak attól tarthatja távol a fiatalokat, hogy nemi életet éljenek. Ehelyett fontosabb az, hogy a család és az iskola megfelelően felkészítse őket arra, hogy szexuális kapcsolatukban felelősségük teljes tudatában hozzák meg a szükséges döntéseket. Összességében tehát a nemi erkölcs bizonyos szempontból alkalmatlan jogi tárgynak minősül önmagában.³¹

Az új törvénykönyv ennek megfelelően előtérbe helyezi a szexuális önrendelkezést, mint védett jogi tárgyat. Ez önmagában három összetevőre bontható:

1. nemi identitás kialakulásának, kialakításának a szabadsága, amelybe beletartozik az is, hogy az egyénnek joga van arra, hogy ki se alakítsa a szexuális identitását,
2. nemi identitásnak megfelelő nemi cselekmények gyakorlása,
3. nemi cselekmények szituációs elemeinek a megválasztása (partnerválasztás szabadsága, illetve döntési szabadság abban, hogy mikor, hol, hogyan, milyen nemi cselekményt folytat az egyén a partnerével).³²

Pozitív értelemben a szexuális önrendelkezés azt jelenti, hogy az egyén valamennyi összetevőt tekintve olyan döntést hoz, amelyet akar, és úgy éli nemi életét, úgy folytatja nemi cselekményeit, ahogyan azt ő akarja. Negatív értelemben pedig egyfajta kényszermentességet jelent, azaz bármelyik összetevőt illetően adott az egyén joga arra, hogy külső, más személytől eredő kényszertől mentesen döntsön, illetve senkitől nem lehet

³⁰ A nemi erkölcs olyan szabályrendszer, amelynek nem látszik a jogi alapja, így hiányzik a jogi tárgy fontos kritériuma, a sérthetősége, hiszen nem tudjuk, hogy a nemi erkölccsel ellentétes szabályok valójában mit sértenek, azon kívül, hogy a nemi erkölcs szabályát sértik.

³¹ Szomora Zsolt: A nemi erkölcs, mint a nemi bűncselekmények alkalmatlan jogi tárgya. *Állam- és Jogtudomány*, 2006. évi 4. szám. 611-638.

³² Szomora Zsolt: *A nemi bűncselekmények alapkérdései*. Budapest: Rejtjel Kiadó, 2009. 125-131.

a nemi identitás kialakítását elvárni, megkövetelni mindaddig, amíg azt az egyén nem akarja.³³ A Btk. a szexuális önrendelkezésnek ezt a negatív oldalát védi. Érdekes ezt egy példán keresztül is szemléltetni, hogy mit is jelent valójában ez a védelem. Adott tényállás szerint a terhelt annak a vállalatnak az igazgatója volt, ahol a sértett adminisztrátori munkakörben dolgozott. A terhelt régóta próbált szexuálisan közeledni a sértetthez, de ő ezeket a közeledéseket következetesen elutasította. Egy alkalommal, a munkaidő kezdetén a terhelt bement abba az irodába, ahol a sértett dolgozott, és közölte vele, ha nem hajlandó vele a munkaidő végén lefeküdni, akkor másnap kirúgja. Emellett felszólította, hogy a munkaidő végén ennek elkerülése érdekében jelenjen meg az igazgatói szobában. Ennek megfelelően a sértett félelmében a felszólításnak eleget téve megjelent a kitűzött időpontban az igazgatónál, aki átkarolta és vetkőztetni kezdte a sértettet. A sértett azonban ellenkezett, ezt nem akarta hagyni, ezért az igazgató többször erősen megpofozta, a falhoz lökte és letépte a ruháját. A sértettnek azonban sikerült kiszaladnia az irodából, másnap pedig feljelentést tett a rendőrségen és csatolta a nyolc napon túl gyógyuló sérüléseit bizonyító látteleket is. Látható, hogy itt a sértettet a törvény védelemben részesítette a kényszerrel szemben.³⁴

A szexuális szabadság, mint alapjog sem korlátlan jellegű, ugyanis más alapjogok érvényesülése érdekében korlátozható. A büntetőjog, vagyis az állam legerőteljesebb beavatkozási eszköze mondja meg, hogy melyek azok az esetek, amikor az egyén szexuális szabadsága vissza kell, hogy vonuljon egy másik, jelentősebb tényezővel szemben. Ilyen, ha a másik szabad döntését korlátozza az egyén szexuális szabadsága körében hozott döntése (ezek az erőszakos nemi bűncselekmények). Hasonló a helyzet bizonyos kort el nem ért személyek szexuális szabadságának a védelme esetén azzal a különbséggel, hogy itt nem a nemi identitásnak megfelelő nemi élet gyakorlása tekinthető elsődleges szempontnak, hanem egy bizonyos életkor el nem érése. Vagyis az, hogy a jog úgy minősíti, hogy ezt a bizonyos meghatározott életkort el nem ért személyek esetében a szexuális identitásnak megfelelő nemi életről még beleegyezés esetén sem beszélhetünk, mert maga a nemi identitás az, ami még ekkorra nem fejlődött ki. És emellett még megemlíthető ilyen tényezőként az, hogy a családi kapcsolatok tisztaságát, az egészséges utódok születését

³³ Kovács Virág: A szexuális szabadság jogi megközelítésének problémái. *Jogtudományi Közlöny*, 2003. évi 7-8. szám. 322-330.

³⁴ Karsai Krisztina- Szomora Zsolt- Vida Mihály: *Anyagi büntetőjog Különös rész I.* Szeged: Iurisperitus Bt., 2013. 131.

előtérbe kell helyezni, tiltva a közeli rokonsági fokon álló személyek közötti nemi életet (ez az ún. faj egészséges fennmaradásához fűződő érdek).³⁵

Összességében elmondható, hogy annak a nézőpontnak az érvényesítése, hogy a szexuális önrendelkezés jogi tárgynak minősül, egyfajta dekriminalizációt jelent annyiban, hogy a kiindulópontja az, hogy csak akkor indokolt büntetni, ha a szexuális cselekmény másnak árt vagy árthat, illetve ha abba a partner nem egyezhet bele saját felelősségére. Ezen a körön kívül eső cselekmények pedig akkor sem érdemelnek büntetést, ha egyébként a társadalom nagyobb részének vagy akár csak egyes egyéneknek az erkölcsi érzületét sértik. A másik oldalon azonban az áll, hogy az individuumnak a korábbiakhoz képest fokozottabb védelmét jelenti ez a nézőpont. Ez különösen a gyermekek, illetve a kiskorúak sérelmére elkövetett cselekmények tekintetében kriminalizációhoz vezet vagy összefügg azzal a már teljes mértékben elfogadott állásponttal, hogy a házasság létrejöttével a házastársak nem mondanak le a szexuális önrendelkezéshez való jogukról, és ez szintén kriminalizációval jár.³⁶

³⁵ Kovács Virág i. m. 329-330.

³⁶ Szomora Zsolt: Néhány gondolat a nemi erkölcs elleni bűncselekmények szabályozása kapcsán. In Karsai Krisztina: Keresztmetszet: tanulmányok fiatal büntetőjogászok tollából. Szeged: Pólay Elemér Alapítvány, 2005. 197.

IV. A szexuális kényszerítés hatályos szabályozásának bemutatása

1. A bűncselekmény elemzése, alapesete

Az új Büntető Törvénykönyvünk a korábban a kényszerítés egyik speciális esetének minősülő nemi zsarolást szabályozza önálló tényállásként e bűncselekményi kategóriával, amelynek a védett jogi tárgya a korábbiakban hosszabban részletezett nemi szabadság.

A bűncselekmény alanya tettesként bárki lehet, függetlenül attól, hogy a sértettel azonos vagy ellenkező nemű személynek minősül. Társtettség abban az esetben állapítható meg, ha a bűncselekményt legalább két személy egymás tevékenységéről tudva, szándékegységben közösen valósítja meg.³⁷

Passzív alany természetes élő személy lehet és miután a nemi önrendelkezéshez való jog Alaptörvényünk alapján mindenkit megillető alapvető jogosultság, ezért nem feltétele a passzív alannyá válásnak a teljes cselekvőképesség. Kiskorú, nagykorú férfi és nő egyaránt betöltheti ezt a pozíciót, kivéve a 12. életévét be nem töltött személyt.³⁸ Érdekes esetkör ebben az esetben a beszámítási képesség hiánya, ugyanis ekkor vizsgálni kell, hogy a passzív alany a szexuális cselekmények, illetve nemi élete vonatkozásában akaratnyilvánításra képtelen-e. Amennyiben nem, abban az esetben megállapítható a passzív alanyiság.

A bűncselekmény elkövetési magatartása a szexuális cselekményre vagy annak eltűrésére való kényszerítés, amely két mozzanatból tevődik össze. Eszközcselekménye a kényszerítés, amely a passzív alany ellenállásának leküzdésére alkalmas olyan tevékenységet jelent, amelynek eredményeként a sértett nem a saját, hanem az elkövető akaratának megfelelő magatartást tanúsít. A régi Btk. alapján a sértett nem önkéntes beleegyezésével, ám mégsem kvalifikált fenyegetés hatására megvalósuló szexuális aktus kényszerítésnek minősült. Mint látható, ma ezt már az új Btk. külön tényállásként

³⁷ Belovics Ervin- Molnár Gábor Miklós- Sinku Pál: *Büntetőjog II. Különös rész.* Budapest: HVG-Orac Lap- és Könyvkiadó Kft., 2013. 193.

³⁸ Deres Petronella- Domokos Andrea: *Büntetőjogi Záróvizsga-felkészítő a 2012. évi C. törvény (új Btk.) alapján.* Budapest: Patrocinium, 2013. 202.

szabályozza, amely a 195. §-ban írt kényszerítéshez képest a specialitás viszonyában áll.³⁹ Célcselekménye pedig a szexuális cselekmény, amely „jelenti a közösülést és minden olyan súlyosan szemérem sértő cselekményt, amely a nemi vágy felkeltésére, fenntartására vagy kielégítésére alkalmas, vagy arra irányul”.⁴⁰ Tehát az elkövetési magatartás a korábbi Btk. által közösülés, illetve fajtalanság fogalmakkal jelölt eseteket foglalja össze.

A szexuális cselekményre vagy annak túrésára vonatkozó kényszerítés abban az esetben valósítja meg a szexuális kényszerítés tényállását, ha arra a törvényben meghatározott elkövetési módon, vagyis erőszakkal vagy fenyegetéssel került sor, de nem zárható ki más elkövetési mód sem. Megállapítható tehát, hogy a szexuális kényszerítés minden olyan esetben tényállásszerűnek tekinthető, amikor az elkövető olyan módon kényszeríti szexuális cselekmény folytatására a sértettet, amely nem minősül szexuális erőszaknak. Mivel az utóbbi bűncselekmény súlyosabb, látszólagos alaki halmazat esetén a specialitás és a konzumpció elve alapján egyaránt kizárja, hogy a szexuális kényszerítést megállapítsuk.⁴¹

Néhány gondolat erejéig érdemes kitérni az erőszak és a fenyegetés bemutatására. Elméletileg az erőszak irányulhat személy és dolog ellen is. A kényszerítés azonban ebben az esetben csak akkor tényállásszerű, ha az elkövető személy elleni erőszakot alkalmaz, amely alatt pedig az emberi testre gyakorolt fizikai ráhatást kell érteni. Az erőszaknak két fajtáját lehet megkülönböztetni egymástól: az akaratot bénító, lenyűgöző jellegű (vis absoluta), illetve a passzív alany akaratát hajlító (vis compulsiva) erőszakot. A szexuális kényszerítés azonban csak akaratot hajlító kényszerítés esetében állapítható meg. A fenyegetés ezzel szemben „olyan súlyos hátrány kilátásba helyezését jelenti, amely alkalmas arra, hogy a megfenyegetettben komoly félelmet keltsen”.⁴² A kialakult jogalkalmazói gyakorlat szerint ilyen súlyos hátránynak minősül, ha olyan magatartások megvalósítását helyezik kilátásba, amelyek önmagukban is bűncselekményként értékelhetők, illetve ha azért kerül sor jogszerű magatartás kilátásba helyezésére, mert ezt valaminek a jogellenes kikényszerítésére kívánják felhasználni (pl.: büntető-, vagy szabálysértési feljelentéssel vagy az adatok nyilvánosságra hozatalával, közlésével való fenyegetés, amennyiben ez a megfenyegetett személy vagyoni, egzisztenciális, családi kapcsolatait vagy becsületét érinti). A komoly félelem keltésére való alkalmasságot mindig

³⁹ Dr. Vaskuti András i. m. 138-141.

⁴⁰ 2012. évi C. tv. 459. § (1) 27. pontja

⁴¹ Dr. Polt Péter i. m. 12.

⁴² 2012. évi C. tv. 459. § (1) 7. pontja

a sértett személyét megvizsgálva lehet megállapítani. Maga a félelem komolysága pedig azt jelenti, hogy a sértett a kilátásba helyezett súlyos hátrány bekövetkezését reálisnak tartja, és mivel az számára rendkívül hátrányos következményekhez vezethet, ezért annak elkerülése a fő célja. Összességében tehát megállapítható, hogy a kényszerítéshez szükséges fenyegetésnek olyannak kell lennie, amely alkalmas arra, hogy a sértettet a szabad akarásával ellentétes cselekvésre készítse (BJD 8958.). Korábban nem alapozta meg a kényszerítés megállapítását, amikor a tettes elvette a sértett pénztárcáját – benne csekélyebb összeggel – és annak vissza nem adásával kényszerítette a sértettet a közöszlésre. A mai szabályozás alapján azonban de lege lata a szexuális kényszerítés tényállásszerű lehet, mérlegelve az eset összes körülményét, valamint figyelembe véve az elvett pénzösszeg nagyságát és a passzív alany konkrét egzisztenciális helyzetét.⁴³ A fenyegetés e tágabb értelmezése van összhangban a vonatkozó nemzetközi jogi szabályokkal, amelyek pusztán a beleegyezés hiányára alapítják a büntetendőséget.⁴⁴

1997. évi 108. számú Bírósági Határozat lehetővé teszi annak megvizsgálást, hogy a kényszerítés kifejtése mikor nem szexuális cselekmény céljából történik. A vádlott már gyermekkorától ismerte a sértettet, aki távoli rokona volt. Miután a vádlott hosszú időtartamú büntetéséből szabadult, mulatozni kezdett. A mulatozások során meglátogatta a sértettet a lakásán, ahol annak kezdeményezésére, kihasználva, hogy a férje nincs otthon, közöszltek. A sértett ezt követően eddigi nyugodt családi életét maga mögött hagyta, és megegyezett a vádlottal, hogy mivel neki még nincs gyermeke, ezért szül neki egyet. A vádlott rendszeresen alkoholizált, ezért egyre gyakrabban veszekedtek, tettegességre azonban csak egyszer került sor olyan formában, hogy a vádlott a sértettet arcul ütötte, aki emiatt elhagyta őt. A vádlott ekkor még vissza tudta magát könyörögni, később azonban hasonló perpatvarok után már nem. A sértett végleg elhatározta, hogy elhagyja a vádlottat, de ezt nem mert megmondani neki, ezért arra hivatkozott, hogy vérvételre kell mennie, de valójában megszökött. Azért, hogy korábbi férje visszafogadja, el kellett vetetnie gyermekét. A vádlottnak erről nem volt tudomása, és amikor sokadik alkalommal erőszakkal vissza akarta magához csábítani a sértettet, magával vitt egy rendkívül hegyes konyhakést is. A sértett és a férje, valamint a három gyermek a lakásban aludtak. A vádlott egy, a helyszínen talált betondarabbal a konyhaablakot betörte, majd bemászott a konyhába. A sértett és a férje az üvegcserépek törésére felébredt, és kiment elsőként a férj megnézni,

⁴³ 1981. évi 219. számú Bírósági Határozat

⁴⁴ Karsai Krisztina- Szomora Zsolt- Vida Mihály i. m. 132-133.

hogy mi volt a zaj forrása. A vádlottal találta szemben magát, aki egyből hason szúrta, majd kérdezte, hogy hol találja a sértettet. Felszólította a sértettet, hogy menjen vele, majd amikor a sértett közölte vele, hogy nem akar, akkor megfenyegette, hogy a kezében lévő késsel a nyakát elvágja. Ezt követően már parancsolta, hogy nyissa ki az ajtót, majd a kést a nyakához szorítva sikerült elérnie, hogy a sértett vele menjen. A vádlott és a sértett ezt követően a szántóföldeken keresztül közelített a község felé. Ekkor már nem fenyegette a vádlott a sértettet, és a sértett ekkor közölte, hogy a terhességét megszakította, de ezt a vádlott nem akarta elhinni, és emiatt arcon csapta. A vádlott anyjának házához mentek, ahol elfoglalták korábbi közös szobájukat, és a vádlott kérte a sértettet, hogy közösüljön vele, ami ellen úgy tiltakozott, hogy most nem szabad, mert az abortusz miatt fertőzést kaphat. További kéréseit követően a sértett azonban teljesítette a vádlott kérését, önként levetkőzött, és hagyta, hogy közösüljön vele. Tehát az, hogy a vádlott a korábbi élettársát - annak lakásába erőszakkal és éjjel behatolva - hiányos öltözetben elhurcolja, a saját lakására viszi, és ott vele erőszak, illetve élet vagy testi épség elleni irányuló közvetlen fenyegetés nélkül közösül, nem valósítja meg a szexuális kényszerítés tényállását.

Bizonyos álláspont szerint ez a bűncselekmény materiális bűncselekmény azért, mert az eredmény a passzív alany akaratával ellentétes szexuális cselekmény vagy annak eltérése.⁴⁵ Míg más elképzelések szerint ez egy magatartási tényállás, azaz az elkövetési magatartás tanúsítása önmagában, bármilyen eredmény beálltától függetlenül tényállásszerű.⁴⁶ Ez alapján pedig a szexuális cselekmény vagy annak eltérése nem eredmény, hanem az elkövetési magatartás része.

A bűncselekmény csak szándékosan, még hozzá csak egyenes szándékkal követhető el.

A szexuális kényszerítés kísérleti szakba az erőszak, illetve a fenyegetés alkalmazásának a megkezdésével lép, míg befejezetté csak akkor válik, ha az eredmény megvalósul. Kísérletre tipikus példa, ha a munkáltató kirúgással fenyegeti meg a munkavállalót, ha munkaidő után nem jelenik meg az irodájában és nem teljesíti szexuális kívánságait.

Az alapeset magánindítványra büntetendő (kivéve, ha azzal összefüggésben más hivatalból üldözendő bűncselekményt is elkövettek), amit a sértett kímélete indokol.

⁴⁵ Belovics Ervin- Molnár Gábor Miklós- Sinku Pál i. m. 193.

⁴⁶ Dr. Polt Péter i. m. 12-13.

Összességében az 1996. évi 513. számú Bírósági Határozat alapján lehet bemutatni, hogy valójában miért is kiemelkedően nagy a jelentősége e tényállás megalkotásának. A tényállás szerint a három vádlott azért kereste fel a sértettet, hogy fajtalan cselekményre vegye rá. Közölték a sértettel, hogy sátánisták, és őt és a családját meg fogják ölni. Ezt csak úgy akadályozhatja meg, ha valamelyikükkel közösül vagy fajtalankodik. Az egyik vádlott, hogy nyomatékosítsa kijelentésük súlyát, megemlítette azt is, hogy a náluk lévő táskában bárdok vannak. Ezek hatására a sértett lement az egyik vádlottal a ház szeméttárolójába, és ott szájjal kielégítette őt. Míg ez korábban kényszerítésnek minősült, ma már - köszönhetően az új szabályozásnak – szexuális kényszerítésnek minősül.

2. Minősített esetek⁴⁷

Súlyosabban büntetendő a szexuális kényszerítés, ha a sértett a 18. életévét nem töltötte be. Ez összhangban áll azzal, hogy egyre több nemzetközi dokumentumban a 18. életévet tekintik a gyerekkor felső határának és pont ezért a jogalkotó magasabb fokú büntetőjogi védelemben részesíti ezeket a személyeket. Ezen minősített esetnek a passzív alanya 14-18. életév közötti személy lehet. Még súlyosabb esetről van szó, ha a bűncselekményt 14. életévét be nem töltött személy sérelmére követik el. Ebben az esetben a passzív alany a 12. életévét betöltötte.

Egy fokkal bonyolultabb és részletesebb magyarázatot igénylő minősített eset az, ha a hozzátartozója,⁴⁸ vagy nevelése, felügyelete, gondozása, gyógykezelése alatt álló személy sérelmére, illetve a sértettel kapcsolatban fennálló egyéb hatalmi vagy befolyásolási viszonyával visszaélve követik el a bűncselekményt. Az ún. függőségi viszonyoknak az elkövetés időpontjában kell ténylegesen fennállniuk.

Az elkövető nevelése, felügyelete, gondozása alatt áll a sértett, ha a sértett irányában fennálló állandó vagy ideiglenes, jogszabályon vagy megbízáson, szerződésen vagy rokoni

⁴⁷ 2012. évi C. tv. 196. § (2)-(3) bekezdés

⁴⁸ 2012. évi C. tv. 459. § (1) bekezdés 14. pontja szerint hozzátartozó:

- az egyenes ágbeli rokon és ennek házastársa vagy élettársa,
- az örökbefogadó és a nevelőszülő (ideértve az együtt élő mostohaszülőt is), az örökbe fogadott és a nevelt gyermek (ideértve az együtt élő mostohagyermeket is),
- a testvér és a testvér házastársa vagy élettársa,
- a házastárs, az élettárs,
- a házastárs vagy az élettárs egyenes ágbeli rokona és testvére.

kapcsolaton alapuló a viszony. A 2011. évi 30. számú Bírósági Határozat bemutatja, hogy a sértettnek a felügyelet alatt állása, mint minősítő körülmény akkor is megállapítható, ha rövid időtartam az, ami alatt az elkövető meghatározhatja a passzív alanytól elvárt magatartást, kiskorú esetén pedig gyakorolhatja azokat a jogokat, amelyek az adott körülmények között a szülőt illetnék meg. A tényállás szerint a terhelt és a sértett családja között jó kapcsolat alakult ki, a sértettek testvéreikkel együtt gyakran jártak át a vádlotthoz és feleségéhez. Ez a baráti kapcsolat a terhelt és felesége elköltözése után is fennmaradt. A terhelt ezt követően néhány napra meghívta nyaralni otthonukba a sértettet. A terhelt a felügyeletére bízott, ekkor még a 14. életévét be nem töltött sértettnek több alkalommal felhúzta a szoknyáját, majd nemi vágyának a felkeltése céljából belenyúlt a sértett bugyijába és a nemi szervét simogatta. Ezen cselekmény elkövetésének idején a terhelt a reggeli órákban, a hálószobában odament az alvó sértetthez, és benyúlt a takaró alá. Lehúzta a sértett pizsamanadrágját, bugyiját, és ujjával simogatni kezdte a sértett nemi szervét, sőt az ujját is bedugta oda. A sértett megpróbálta magától ellökni, de lefogta a sértett kezét. Ekkor levette az alsó nadrágját és ráfeküdt a sértettre, aki próbált ugyan elmászni, de azt a terhelt megakadályozta. Mialatt lefogva tartotta a sértett jobb kezét, a másik kezével próbálta berakni a nemi szervét a sértett nemi szervébe, azonban csak odanyomni tudta azt, mivel észrevette, hogy a távollévő házastársa hazaért. A terhelt a sértett testvérét is több alkalommal elhívta nyaranta magukhoz, és vele kapcsolatban is hasonló cselekményeket hajtott végre. Simogatta a karját, a lábát és a mellét, illetve benyúlt a kislány bugyijába és igyekezett az előzőekhez hasonlóan kielégíteni saját nemi vágyát. Egy adott alkalommal gyermekkorú testvérével együtt tartózkodott a terhelt otthonában. Mielőtt a terhelttel együtt elmentek volna a városban tartott lovas fesztiválra, a terhelt felhívására megfürödtek. A kisfiú hamarabb végzett a fürdéssel, és ezt kihasználva a terhelt bement a fürdő sértetthez. Amikor ő kiszállt a kádból, a terhelt lehúzta az alsónadrágját, megfogta a nemi szervét, és azt a sértett nemi szervéhez dörzsölte. Azonban ekkor is megzavarták őt. Harmadik nekifutásra azonban sikerrel járt. Rá egy évvel a tanya udvarán lévő disznóólba vezette a sértettet, ahol lehúzta a nadrágját és a bugyiját, majd hanyatt fektette egy széna bálára, majd lehúzta a saját nadrágját. Ráhajolt a sértettre, a térdeit erővel szétfeszítette, hogy ne tudjon ellenállni, majd a magömlés előtt a nemi szervét kihúzta és az ondófolnyadékot a sértett hasára fröcskölte, amit a sértett egy papír zsebkendővel törölt le magáról. Ezt követően a terhelt azt mondta a sértettnek, hogy a történekről nem szólhat senkinek, mert akkor ő börtönbe kerül.

Gyógykezelés alatt gyógyítói vagy ápolói tevékenységet kell érteni, tehát ezt a minősített esetet tipikusan a kezelőorvos vagy az ápoló tudja elkövetni.

Teljesen új elemként jelenik meg az egyéb hatalmi vagy befolyásolási viszonyal visszaélve történő elkövetés. Ezt nem lehet taxatív módon meghatározni, de leginkább munkajogi viszonyokban jelentkezhet. Például:

- munkajogi jogviszony keretében a főnök-beosztott viszony (pl.: a munkáltató elbocsátással fenyegeti a munkavállalót),
- fegyveres testületknél az előjáró-alárendelt viszony,
- oktatási intézményekben a tanár-diák viszony,
- sportegyesületekben az edző-sportoló viszony,
- az elkövető és a sértett közötti eltartotti viszony abban az esetben is, ha a sértett már nagykorú.⁴⁹

3. Halmazati és elhatárolási kérdések

A szexuális kényszerítés valódi halmazatban állhat a testi sértéssel, de ami nagyon fontos, hogy a szexuális erőszakkal való halmazata csak látszólagos jellegű. Ennek az oka az, hogyha fennáll mindkét bűncselekmény vonatkozásában a tényállásszerűség, akkor a konzumpció és a specialitás elve alapján csak és kizárólag a szexuális erőszak állapítható meg. Ezt támasztja alá a 2000. évi 187. számú Elvi Bírósági Határozat. A tényállás röviden arról szól, hogy az I. rendű vádlott nem tudott belenyugodni abba, hogy a felesége fel akarja bontani a házasságukat és emiatt közöttük egyre gyakoribbá váltak a veszekedések. Egy napon a vádlott arra utasította a feleségét, hogy az istállóban álljon a kikötött lovak közé. A vádlott vasvillával ütlegette a lovakat azért, hogy azok megijedjenek és félelmükben megrúgják vagy letapossák a sértettet. A lovak valóban ugrálni kezdtek, de a sértettet nem találták el, mert elszaladt előlük. Ekkor I. rendű vádlott a vasvillával a feleségére támadt, megverte, majd hajánál fogva a falhoz verte a fejét. Ezt követően a sértett nyaka irányába szúrt, de az asszony még időben lefogta a vasvillát. Eközben megöléssel fenyegette a sértettet. A II. rendű vádlott (a sértett anyósa) végig jelen volt a cselekmény során, mert a fia azt akarta, hogy nézze végig, mit tesz feleségével. Sértett hiába könyörgött, II. rendű

⁴⁹ Dr. Polt Péter i. m. 13-14.

vádltott nem volt hajlandó segíteni neki, mert úgy vélte, hogy menyé megérdemli a bántalmazást. Ezt követően I. rendű vádltott feleségét egy másik istállóba hurcolta, ahol két ló volt bekötve. A sértettet a két ló közé belökte, majd ismét abból a célból kezdte el ütlegelni az állatokat, hogy azok agyonrúgják feleségét. Mivel ez a terve megint csak nem valósult meg, újra a falba verte felesége fejét, majd arra akarta kényszeríteni, hogy a csődörök nemi szervét vegye be a szájába és orálishan elégítse ki a lovakat. Ösztönzéseként a vasvillát ismét a sértett nyakához fogta, aki ennek hatására megfogta ugyan a csődörök nemi szervét, de a felszólításnak nem volt hajlandó eleget tenni. Az I. rendű vádltott ezt követően odahúzta a sértett fejét az állatok nemi szervéhez, de azt nem sikerült elérnie, hogy a szájával a felesége megérintse azokat. Ennek hatására azonban a nemi vágya feléledt, leszakította feleségéről a nadrágját és azzal fenyegette meg, hogyha nem közösül vele, akkor agyonszúrja. Miután ez megtörtént, egy kutyával kényszerítette hasonló cselekedetekre feleségét. Látható, hogy a szexuális erőszak itt is a specialitás viszonyában áll a kényszerítéshez képest, azzal halmazatban nem állhat.

Kiemelendő még érdekességként (részletesebb kifejtésére a szexuális erőszak tényállásának elemzésénél kerül sor), hogy a szexuális kényszerítés eszközcselekménye lehet a személyi szabadság megsértése. Ebben az esetben az elkövetőt mindkét cselekmény miatt felelősségre kell vonni. Emellett megállapítható, hogy a szexuális kényszerítéssel együtt járó személyi szabadság megsértését a szexuális kényszerítés konzumálja, míg az ettől időben-térben elkülönülő személyi szabadságtól megfosztás esetén e két bűncselekménynek az anyagi halmazata valóságos. Fontos kiemelni még, hogy ilyenkor a személyi szabadság megsértése a kétszeres értékelés tilalmára tekintettel nem minősülhet egyúttal aljas indokból elkövetettként is.⁵⁰

⁵⁰ Karsai Krisztina- Szomora Zsolt- Vida Mihály i. m. 135.

V. A szexuális erőszak hatályos szabályozásának bemutatása

1. A bűncselekmény elemzése, alapesete

Az új Büntető Törvénykönyv egyetlen tényállásban szabályozza az 1978. évi IV. törvényben erőszakos közöszlélként és szemérem elleni erőszakként büntetni rendelt magatartásokat, összhangban a Btk. 459. § 27. pontjában írt szexuális cselekmény fogalmával (részletesebb elemzésére a fejezet végén kerül sor). Ez az új tényállás ezek mellett magában foglalja még a 37/2002. (IX.4.) AB határozat által megsemmisített, természet elleni erőszakos fajtalanságnak nevezett bűncselekmény tényállását is, vagyis azt a helyzetet, amikor azonos nemű személy követ el szexuális erőszakot a sértetten.

A védett jogi tárgy elsődlegesen a szexuális kényszerítéshez hasonlóan a nemi szabadság, másodlagos jogi tárgynak minősíthető azonban a 12. életévüket be nem töltött gyermekek egészséges nemi fejlődése is.

A bűncselekmény alanya bárki lehet, nemre és közöszlélési képességre tekintet nélkül. Itt érdekességgként érdemes azt is megjegyezni, hogy az 1997. évi LXXIII. törvény hatályba lépéséig, azaz 1997. szeptember 15-ig nem minősült bűncselekménynek, ha nő tettesként erőszakolt meg férfi sértettet. A joggyakorlatban azóta sem találni ilyen tényállást. Társtettség csak akkor állapítható meg, ha a szexuális cselekményt megvalósító személy és a kényszerítő magatartást tanúsító személy nem egy és ugyanaz. Ezzel szemben bűnsegédnek minősül az, aki például a sértettnek nagy mennyiségű altatót ad be, vagy a beszámításra képtelen sértettet ráveszi a tetséssel való szexuális cselekményre.⁵¹

Passzív alany szintén bárki lehet, életkortól, nemtől függetlenül.

A bűncselekmény elkövetési magatartásának két fordulata van: szexuális kényszerítés, illetve a szexuális cselekményre való felhasználás. Magának a cselekménynek az első fordulata két teljesen egymásba kapcsolódó tevékenységgel valósítható meg. A szexuális cselekmény megvalósításához szükséges további magatartás a kényszerítés. Tehát megállapítható, hogy e két cselekmény cél-eszköz viszonyban áll egymással. A kényszerítés, mint eszközcselekmény, a közöszlélésnek, mint célcselekménynek a

⁵¹ Blaskó Béla: *Büntetőjog: különös rész I.* Budapest: Rejtjel Kiadó, 2013. 145.

megvalósítására irányul.⁵² A kényszerítés a sértett komoly ellenállásának leküzdésére alkalmas olyan tevékenységet jelent, amelynek következtében a sértett képtelenné válik akaratainak megfelelő magatartás tanúsítására. Ennek következménye, hogy a sértett által tanúsított magatartást nem az általa kialakított akarata határozta meg, vagy a tanúsított magatartás saját akaratainak megfelelően valósult meg, de az akarataát döntően befolyásolta a kényszerítő magatartás. A második fordulattal, azaz a szexuális cselekménnyel kapcsolatos megállapítások a szexuális kényszerítés tényállásának elemzésénél kifejtésre kerültek.

Az elkövetési magatartás mindkét fordulata esetében külön értékelésre érdemes az elkövetési mód. Az első fordulat esetében ez az erőszak, illetve az élet vagy a testi épség ellen irányuló közvetlen fenyegetés, míg a második fordulatonál a védekezésre, illetőleg az akaratnyilvánításra képtelen állapot kihasználása. A következőkben e módok részletes kifejtésére kerül sor.

Az erőszak az emberi testre irányuló külső fizikai ráhatás, amely kizárja azt, hogy a sértett az akaratainak megfelelő magatartást tanúsítson, vagyis alkalmas arra, hogy megtörje a sértett ellenállását (*vis absoluta*).⁵³ Az ellenállás komolysága és az erőszak mértéke csak adott esetben vizsgálható és állapítható meg. Ebben a körben jelentősége lehet az elkövető és a sértett egymás fűződő viszonyának (pl.: szülő, korábbi ismeretség, nevelő-gyermek, esetleges szexuális kapcsolat), a védekezésnek, illetve a védekezés elmaradása esetén az oknak, valamint a sértett elmeállapotának. Az erőszak fokának értékelése tehát nem történhet mechanikusan, figyelembe kell venni a veszélyhelyzet okozta, sértettben kialakuló lélektani hatást. Így lehetséges, hogy az „erőszak” kisebb mértéke esetén is megvalósulhat a szexuális erőszak (pl.: a sértett testi állapotánál fogva – betegség, erősen leromlott fizikum – csak egyszerű tiltakozással képes kifejezni az ellenállását, a sértett nagyobb mérvű ellenállása életét, testi épségét veszélyeztetné, vagy büntetőjogilag releváns lehet a mérsékeltebb ellenállás is, sőt annak hiánya is). Azonban fontos kétféle, az ún. *vis grata* és *vis haud ingrata* magatartásnak a megkülönböztetése. A *vis grata* magatartás egyfajta szemtelen, agresszív, de a sértettet komoly védekezésre nem készítető magatartásnak minősül (pl.: az elkövető a sértett nemi szervét tapogatja, a nyakát csókolgatja, de a sértett ellenkezésének hatására abbahagyja a további erőszakoskodást). A *vis haud ingrata* pedig a

⁵² Belovics Ervin- Molnár Gábor Miklós- Sinku Pál i. m. 196.

⁵³ 34. BK vélemény

passzív alany részéről színlelt magatartást takarja, amely tehát nem minősíthető az erőszakkal szembeni komoly ellenállásnak. Fontos, hogy ez kizárja a közösülés vagy fajtalanúság erőszakos voltát. Ezt követően felmerül a kérdés, hogy mikor komoly és mikor nem komoly a sértett ellenállása? Komoly például a mástól való segítségkérés, a férfi herén rúgása, illetve az emeleti ablakon keresztüli menekülési kísérlet esetén. Nem komoly például a sértett részéről történő egyszerű szabadkozás esetén, vagy ha valamilyen okból (pl.: szégyenérzetből) nem igényli az egyébként reális segítséget. Az ellenállás komolyságának megállapítása azonban nem ilyen egyszerű. Fontos ugyanis a sértett tudattartamának a megismerése is, amely bizonyítás útján lehetséges. Emellett ellenállásra utaló nyomok lehetnek a sértetten, az elkövetőn, a ruházatukon, ékszereiken. Adott esetben beható vizsgálatot igényelhet a kérdés eldöntéséhez a sértett és az elkövető korábbi kapcsolata. A sértett önmagában kifogásolható életvitele még nem zárja ki azt, hogy a konkrét körülmények között az ellenállás nem lehetett komoly és emellett a sértett akár meg is tagadhatja a cselekményt olyan elkövetővel szemben is, akivel korábban már volt nemi kapcsolata (pl.: volt jegyesével). Kiemelendő, hogy nem tekinthető az ellenállás hiányának, ha a sértett eleve kilátástalan küzdelmet meg sem kísérl, vagy felhagy a reménytelen küzdelemmel (pl.: elhagyott helyen éjszakai órákban többen támadják meg, és borotvát szorítanak a torkához). Ami azonban a komoly ellenállás hiányára utalhat, az a sértett kihívó, csábító magatartása (pl.: a sértett egyedül megy fel a tettes lakására, ott csókolóznak, a sértett meztelenül az elkövető ölébe ül, fajtalanokodnak, a sértett pénzt köt ki a közösülésért cserébe), illetve az, ha a sértettnek lehetősége volt a segítség kérésére, de azzal nem élt.

Sajátos bizonyítási problémát vethet fel, ha az elkövető téved az ellenállás komolyságában. Ebben az esetben a tévedés minden kétséget kizáró megállapítása csak a körülmények gondos mérlegelésével történhet meg. Nem menthető az elkövető tévedése abban az esetben, ha a megtévesztő előzmények után az ellenállás olyan mértéket vagy formát ölt, hogy abból annak komolysága félreérthetetlenül felismerhető.⁵⁴ Sőt, adott esetben még csak a verbális elutasítás kifejezése sem szükséges a passzív alany részéről, ha a tettes erőszakot alkalmaz. Ebben az esetben az a terhelti védekezés, hogy a verbális elutasítás hiánya miatt tévedett a passzív alany közösüléssel kapcsolatos akaratában, nem helytálló, hiszen ha a tettes a passzív alany beleegyezését feltételezi, akkor mi végett alkalmazna erőszakot.⁵⁵ Ezt a ténymegállapítást igazolja 2004. évi 1105. számú Elvi

⁵⁴ Blaskó Béla i. m. 142-143.

⁵⁵ Karsai Krisztina- Szomora Zsolt- Vida Mihály i. m. 136.

Bírósági Határozat tényállása. Az I. rendű, a II. rendű, a III. rendű és a IV. rendű terheltek a megjelölt zárkájukban töltötték jogerős szabadságvesztésüket. A sértettet odakerülésétől kezdve a terheltek veréssel és fenyegetéssel arra kényszerítették, hogy takarítson a zárkájukban, mossa ki a ruháikat. Arra az esetre, ha ellenállt volna, a megverését helyezték kilátásba. Egy napon a terheltek, a sértett és mások is a tv-szobában tartózkodtak. III. rendű terhelt felszólította a sértettet, hogy üljön előre hozzá, mert ha ezt nem teszi meg, akkor megveri. A sértett nem mert ellenkezni, és eleget tett a felszólításnak. Ekkor a II. rendű és a IV. rendű terhelt odament hozzá, és mindketten azt mondták neki, ha nem engedelmeskedik, akkor nagyon megverik. E két terhelt arra kényszerítette, hogy nadrágjából elővegye a nemi szervüket, és őket kézzel elégítse ki. A sértett, mivel nem mert ellentmondani, eleget tett kérésüknek. Ezt követően a két terhelt arrébb ment, majd az I. és a III. rendű terhelt ült le a sértett mellé. Ekkor a IV. rendű terhelt a korábbiak ismételt megtételére kötelezte. A sértett ekkor is eleget tett a kérésnek, majd ezt követően megfenyegették, hogyha bárkinek is beszélni mer a történetéről, akkor mindannyian el fogják verni. Másnap reggel ismét tudatosították a sértettben e kijelentésüket. Tehát itt is megállapítható, hogy nem lehet a terheltek java érdekében a verbális elutasítás hiányára hivatkozni.

Azonban az elmondottak ellenére fontos kiemelni, hogy a bűncselekmény a sértett számára lehetséges segítségkérés elmulasztása esetén is megállapítható, ha az egyéb összes körülményből kétségtelen következtetés vonható le arra nézve, hogy a sértettnek nem állt szándékában a terhelttel közöszölni. Ezt támasztja alá a 2007. évi 107. számú Bírósági Határozat. A tényállás szerint a cselekményt megelőzően a terhelt a sértettet már többször megfenyegette, amikor pedig bement hozzá, akkor azt a kijelentést tette, hogy „tudod, mi lesz, ha megszólalsz”. Ezt követően az ülő testhelyzetben lévő sértettet ágyra döntötte, ráfeküdt, csuklóinál fogva az ágyra nyomta. A sértett lábai között helyezkedett el lábaival, így hiába próbált kapálózva ellenállást kifejteni, ugyanis sehogyan sem tudott a terhelt szorításából szabadulni. Mindezek alapján alappal következtetett az eljáró bíróság arra, hogy a terhelt fizikai erőszakban megnyilvánuló magatartását a sértett egyben az élete, testi épsége ellen irányuló közvetlen fenyegetésként élte meg és ettől való rémületében az adott mértékű ellenállás kifejtésére volt csak képes. A sértettől ekkor a végsőig való védekezés nem várható el. Az ellenállás komolyságának megállapítását pedig nem zárja ki az, ha a sértett azért nem védekezik, vagy azért hagy fel a védekezéssel, mert helyzetét reménytelennek látja. Ebben az ügyben pont ez történt, a sértett a terhelt tevőleges

magatartásának és kijelentésének hatása alatt felhagyott az ellenállással és akarata ellenére beletörődött helyzetébe. Következtetésként levonható tehát, hogy az ellenállás komolyságát illetően közömbös, hogy a cselekmény során a kilátástalan helyzetű sértett nem kért segítséget a szomszédos szobában lévő családtagjaitól, ami nyilvánvalóan a szégyenérzetével is összefüggésbe hozható.

A fenyegetés a Btk. 459. § (1) bekezdés 7. pontja értelmében olyan súlyos hátrány kilátásba helyezése, amely alkalmas arra, hogy a megfenyegetettben komoly félelmet keltsen. Maga a tényállás ún. kvalifikált fenyegetés fogalmat határoz meg, azaz a fenyegetés csak akkor tényállásszerű, ha élet vagy testi épség ellen irányul, és egyben közvetlen is.⁵⁶ Közvetlen a fenyegetés például, ha az elkövető törrel a kezében azzal fenyegeti meg a sértettet, hogy amennyiben nem hajlandó közöszülni, akkor megöli. A fenyegetés közvetlenségéből következik, hogy a fenyegetésnek általában jelen lévő személy élete, testi épsége ellen kell irányulnia. A közvetlenség tartalma ugyanis azt jelenti, hogy a sértett számolhat a kilátásba helyezett súlyos hátrány időben közeli, adott esetben azonnali bekövetkezésével. A helyszínen jelen nem lévő személy vonatkozásában a fenyegetés csak akkor lehet közvetlen jellegű, ha kellő alappal tehető fel, hogy a kilátásba helyezett hátrány hamarabb fog bekövetkezni, mint hogy a sértett a fenyegetett helyzetből szabadulni tudna. A fenyegetés által kiváltott pszichikai hatásnak a sértett oldalán van jelentősége, nem elsődleges, hogy azt a fenyegető is komolynak tartsa. Azt kell tehát megvizsgálni, hogy a sértett a fenyegetést alkalmasnak tartja-e a hátrány előidézésére (pl.: lőfegyvernek látszó tárggyal való fenyegetés).⁵⁷ Adódhat azonban olyan helyzet is, hogy a sértettnek joggal kell tartania a távol lévő személlyel szemben kilátásba helyezett súlyos hátrány bekövetkezésétől, mégpedig azelőtt, hogy a fenyegetettség megszűnne (pl.: a tettestársak egyike azzal fenyegeti a helyszínen a sértettet, hogy amennyiben megtagadja a fajtalanzkodást, úgy a vele távbeszélő összeköttetésben lévő elkövető társa megöli a sértett anyját).⁵⁸ Összességében a fenyegetés lényege megint csak egy jogeset alapján mutatható be. Az 1997. évi 568. számú Bírósági Határozatban foglalt tényállás lényege: a vádlott az általa vezetett gépkocsival hajnalban a közúton közlekedett. A város külterületén a műútról a földútra tért le, ahol még körülbelül 3 kilométert tett meg. Ezt követően a gépkocsit leállította, a világítást lekapcsolta, és a sértettel közölte, hogy közöszülni akar vele. A sértett

⁵⁶ Dr. Polt Péter i. m. 17.

⁵⁷ Belovics Ervin- Molnár Gábor Miklós- Sinku Pál i. m. 197.

⁵⁸ Blaskó Béla i. m. 143.

ez ellen tiltakozott, majd felszólította a vádlottat, hogy szállítsa őt vissza a lakására, ahogyan azt korábban megígérte neki. Igyekezett a vádlott kezét eltartani magától, aki ekkor megfenyegette a sértettet. Ezzel a sértettben rémületet keltett az is, hogy nem sokkal ezt megelőzően a város külterületén hasonló körülmények között öltek meg egy lányt. A vádlott megszorította a sértett karját, kirángatta őt a gépkocsiból, és utasította, hogy menjen a hátsó ülésre és meztelenítse le az alsó testét. Ennek a sértett nem volt hajlandó eleget tenni, és azt is megjegyezte, hogy menstruál. A vádlott ezután levette a sértett farmernadrágját, fehérneműjét, szétfeszítette az összeszorított lábait, hüvelyéből kivette a tampont és közösült vele. Megállapítható tehát, hogy nemcsak az ellenállásra képtelenséget eredményező, hanem az olyan pszichés ráhatás is fenyegetésnek minősül, amely a sértett szemszögéből nézve komoly félelem kiváltására objektíve alkalmas.

A védekezésre képtelenség kihasználása, mint harmadik elkövetési mód esetén meg kell határozni, hogy mit jelent ez az állapot. Olyan helyzetet jelent, amikor a sértett állapotánál fogva nem képes fizikai ellenállást kifejtteni, nem képes az ellene indított támadással szemben védekezni. A bűncselekmény megvalósulása szempontjából közömbös, hogy az állapot milyen magatartás következtében alakult ki (pl.: előidézheti bénaság, súlyos kimerültség, betegség vagy egyéb olyan külső ok, amelyet más személy - de nem az elkövetővel szándékegységben – idézett elő), illetve, hogy az állandó vagy csak ideiglenes jellegű. A Btk. 459. §-a (1) bekezdésének 29. pontja szerint védekezésre képtelennek kell tekinteni azt is, aki helyzeténél vagy állapotánál fogva ideiglenesen vagy véglegesen nem képes ellenállás kifejtésére. Döntő szempont itt az, hogy az elkövető ezt az állapotot használja ki a szexuális cselekmény végrehajtása érdekében.

Negyedik elkövetési mód az erőszak, a fenyegetés, a védekezésre képtelen állapot kihasználását követően az akaratnyilvánításra képtelenség kihasználása. Akaratnyilvánításra képtelen az, aki pszichikailag képtelen a védekezésre (pl.: kómában van, kábítószer vagy alkohol befolyása alatt áll, hipnotikus álomban van, erős altatószertől mélyen alszik, nagyfokú rémület jellemzi, félelem, tudatzavarig ható rettegés lengi körül). A sértettnek ez az állapota lehet átmeneti jellegű (pl.: ájulás, ittasság súlyos foka, alvás, bódító szerektől származó kábultság), és lehet állandó jellegű (pl.: kóros elmeállapot). Az ilyen állapotban lévő személyek beleegyezése nem zárja ki a büntethetőséget. Az akaratnyilvánításra képtelenség esetén az akaratképződés szempontjából közömbös a terhegről, nemi betegségekről, illetve a szexualitásról alkotott társadalmi felfogásról

képzett sértetti tudattartalom.⁵⁹ A beszámítási képességet befolyásoló kóros elmeállapot esetén bizonyos nehézségek merülnek fel. Korlátozott beszámítási képesség esetén ugyanis a sértett rendelkezik akaratnyilvánítási képességgel, így az ő beleegyezése esetén nem történik bűncselekmény. Azonban a beszámítási képesség teljes hiánya esetén vizsgálni kell, hogy a sértett a nemi cselekmények vonatkozásában minősül-e akaratnyilvánításra képtelennek. Amennyiben nem a válasz, akkor a beleegyezése jogilag releváns. Azonban azt fontos megemlíteni még, hogy ilyen személyek esetében mindig különös gondossággal, elmeorvos szakértő bevonásával kell döntést hozni egyrészt abban a kérdésben, hogy az adott személy a szexuális cselekmények vonatkozásában is akaratnyilvánításra képtelennek tekinthető-e, másrészt abban, hogy az elkövető nem volt-e tévedésben a sértett ilyen állapotával kapcsolatban.

A bűncselekménynek azonban van még egy ún. harmadik quasi alapfordulata is, ugyanis a törvényi rendelkezések szerint „szexuális erőszakot követ el az is, aki 12. életévét be nem töltött személlyel szexuális cselekményt végez vagy végeztet”.⁶⁰ Ennek a különlegessége az ehhez kapcsolódó minősített büntetés.⁶¹ A szabályozás szerint az ún. beleegyezéses szexuális cselekmények végzése vagy végeztetése e személyekkel bűncselekmény megállapítására alkalmas. E fordulat esetében erőszak vagy fenyegetés nem történik, maga a cselekmény önmagában tényállásszerű.

A bűncselekmény csak szándékosan követhető el, kizárólag egyenes szándékkal és emellett eredmény bűncselekmény (azonban itt is megemlíthető, mint a szexuális kényszerítés elemzésénél, hogy kétfajta álláspont is létezik ezzel kapcsolatban).

A szexuális kényszerítéshez hasonlóan az alapeset magánindítványra büntetendő és a kivétel is ugyanaz.

⁵⁹ Karsai Krisztina: *Kommentár a Büntető Törvénykönyvhöz: kommentár a Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvényhez*. Budapest: Complex Kiadó, 2013. 406-411.

⁶⁰ 2012. évi C. tv. 197. § (2)

⁶¹ Deres Petronella- Domokos Andrea i. m. 203.

2. Minősített esetek⁶²

A szexuális kényszerítés jogi szabályozásához hasonlóan súlyosabban büntetendő, aki a 18. életévét be nem töltött személlyel úgy végez szexuális cselekményt, hogy evégett alkalmazza az erőszakot, az élet vagy testi épség ellen irányuló közvetlen fenyegetést vagy a védekezésre, illetve akaratnyilvánításra képtelen állapotot használja fel szexuális cselekményre.

A Btk. 197. § (3) bekezdés b) pontjában a minősítő körülménynek az alapját az ún. függőségi viszony képezi. Ennek lényege, hogy a sértett az elkövető hozzátartozója, illetve nevelése, gondozása, felügyelete, gyógykezelése, illetve egyéb módon hatalma vagy befolyása alatt áll. A sértettel fennálló nevelői, gondozói, felügyeleti viszony állandó vagy ideiglenes jellegű, valamint jogszabályon, megbízáson, szerződésen vagy rokoni kapcsolaton alapszik. Meg kell említeni a korábban már kifejtett 2007. évi 107. számú Bírósági Határozatot, amely kimondja, hogy a nevelése alatt álló személy sérelmére elkövetett szexuális erőszak állapítható meg a terhelt sérelmére, mivel 17 éves leányával erőszak és testi épség elleni irányuló közvetlen fenyegetést alkalmazva közösült. Valamint itt is hivatkozni lehet a 2011. évi 30. számú Bírósági Határozat részletes elemzésénél kifejtettekre, miszerint a sértett felügyelet alatt állása, mint minősítő körülmény akkor is megállapítható, ha rövid az az időtartam, ami alatt az elkövető meghatározhatja a passzív alanytól elvárt magatartást, illetve kiskorú esetén gyakorolhatja azokat a jogokat, amelyek az adott esetben a szülőt illelnék meg. Nyilván olyan helyzet is előfordulhat, amikor a nagykorú személlyel áll fenn gondozói viszony (pl.: tartási szerződés). Gyógykezelés alatt pedig a sértett gyógyító eljárások, valamint ápoló tevékenység folytatása esetén áll. Ezeknek a viszonyoknak az elkövetés időpontjában kell fennállniuk. Az egyéb hatalmi vagy befolyási viszony általában munkajogi jogviszonyokban fordulhat elő. Ez olyan kapcsolatot jelent az elkövető és a sértett között, amely a törvényi meghatározásokon (pl.: hozzátartozó, nevelő) kívül esik, azonban azokhoz hasonlóan egyfajta személyes vagy függelmi viszonyt keletkeztethet (pl.: unokatestvér, a család barátja, szomszéd).⁶³

⁶² 2012. évi C. tv. 197. § (3)-(4)

⁶³ Dr. Vaskuti András i. m. 484.

Súlyosabban büntetendő a bűncselekmény, ha „azonos alkalommal, egymás cselekményéről tudva, többen követik el”.⁶⁴ Itt a jogalkotó tehát a többes elkövetést rendeli büntetni, amely esetet törvényi egységként szabályozza. A megállapíthatóságnak tehát három feltétele van: egyrészt, hogy a sértettel többen végezzenek szexuális cselekményt, másrészt a sértett azonos legyen, harmadrészt pedig, hogy az elkövetők tudjanak egymás cselekményéről és azonos alkalommal végezzék ezt a cselekményt. Azonban megvalósul a minősített eset akkor is, ha a sértett az előző cselekmény hatása alatt áll, és ezt használja ki a másik elkövető, tudva azt, hogy a sértettel szembe már korábban szexuális erőszakot követtek el. Ennek adja mintapéldáját az 1994. évi 9. számú Bírósági Határozatban megállapított tényállás. A vádlottak Magyarországra munkavállalás céljából érkeztek, és egy tanyán dolgoztak. Itt ellátást és pénzt is kaptak a munkájukért. A vádlottak megismerkedtek a szomszédos tanyán egyedül élő idős sértettel, akinek szintén végeztek bizonyos munkákat. Egyik este a sértett felkereste a vádlottakat alkalmazó szomszédját azzal a céllal, hogy segítsen neki megkeresni elkóborolt tehenét. A szomszéd a két vádlottat küldte el, hogy segítsen. Meg is találták a tehenet, majd a sértett ezt meghálálva behívta magához a vádlottakat, és megkínálta őket egy-egy sörrel. Iszogatás közben az I. rendű vádlottban felmerült annak lehetősége, hogy közösülne a sértettel. Ezt közölte a II. rendű vádlottal is, akit azonban nem érdekelt a lehetőség. Ezt követően az I. rendű vádlott a heverőn üldögélő sértettet hátralökte az ágyon, elkezdte leszedni a ruháját, az otthonkaja alól lehúzta a sértett alsóneműjét, majd a megmerevedett nemi szervét igyekezett bejuttatni a sértett hüvelyébe. A sértett azonban ellenszegült és folyamatos jelleggel kiabált, rúgkapált. A vádlott ekkor hozzányomta nemi szervét a sértett külső nemi szervéhez, de érzékelve az ellenkezését, visszaült a helyére. Ekkor az eddigi történéseken nevetgélő II. rendű vádlott az elfáradt sértetthez ment, és a védekezésre képtelen állapotba kerülő sértettel közösült. A II. rendű vádlott tehát tudta, hogy a sértett ellenszegülését az I. rendű vádlott által kifejtett erőszak megtörte. A sértett a cselekmény befejezését követően elájult, és ettől a vádlottak megijedtek, akik elkezdték locsolgatni, majd miután a sértett felébredt, elhagyták a helyszínt. Fontos kiemelni azt, hogy valamennyi elkövető tudata kölcsönösen kell, hogy átfogja azt a tényt, hogy ugyanazzal a sértettel, azonos alkalommal fognak többen közösülni.⁶⁵

⁶⁴ 2012. évi C. tv. 197. § (3) bekezdés c)

⁶⁵ 2003. évi 271. számú Bírósági Határozat

Hangsúlyos az is, hogy e minősített esetben tényállásszerűen közreműködők valamennyien önálló tettesnek minősülnek. Ennek bemutatására példaként a 2000. évi 279. számú Bírósági Határozatot említeném. A tényállás szerint I. rendű vádlott az esti órákban II. és III. rendű vádlottal, valamint a sértettekkel együtt sétált az utcán. Az I. rendű vádlott a többiektől lemaradva felajánlotta a sértett lányának, hogy létesítsen vele élettársi kapcsolatot, aki ezt elutasította. Az I. rendű vádlott ezt követően a sértett apa után ment, akit kétszer arcon ütött, majd többször ütlegelt. A sértett ennek hatására elesett, majd elmenekült a helyszínről, azonban az I. rendű vádlott utána szaladt, utólérte és újból bántalmazni kezdte. E cselekmény a 100 %-os mértékben rokkant, sértett lányában félelmet keltett. Az I. rendű vádlott ezt követően a sértettet akarata ellenére a karjánál fogva berántotta az út menti bokrosba, és felszólította, hogy a nemi szervét vegye a szájába. Mivel ennek a sértett nem volt hajlandó eleget tenni, őt is megütötte, majd a lány fejét a hímveszőjéhez nyomta, amelyet a megfélemlített lány a szájába vett. Ezután az I. rendű vádlott a sértett kabátját a földre terítette, majd felszólította a sértettet, hogy a nemi szervét ismét vegye a szájába, amely kérést ismét félelmében kénytelen volt teljesíteni a sértett. Ezután az I. rendű vádlott az utcán várakozó II. és III. rendű vádlottat is behívta a bokrosba, és arra kényszerítette a sértettet, hogy amíg ő közösül vele, addig a másik két vádlott nemi szervét vegye a szájába. Mivel ezt a kérést a sértett megtagadta, őt hátba verték, amely után a sértett ismét csak nem mert nem engedelmeskedni. Megállapítható, hogy ebben az esetben mind az I., mind a II. és mind a III. rendű vádlott is önálló tettesnek minősül.

Még súlyosabban minősül a bűncselekmény, ha a minősített esetek kumulációja valósul meg.⁶⁶ Ilyen eset, ha a sértett a 12. életévét nem töltötte be, és a bűncselekményt erőszakkal, illetve az élet vagy testi épség elleni közvetlen fenyegetéssel követik el, vagy ha az elkövető hozzátartozó, a sértett a nevelése, felügyelete, gondozása, gyógykezelése vagy egyéb módon hatalma vagy befolyása alatt áll, vagy ha az ilyen sértettel azonos alkalommal, egymás cselekményéről tudva, többen követnek el szexuális erőszakot. Példa lehet az, ha egy hathónapos, helyváltoztatásra még nem képes csecsemőn végez a nevelőszülője szexuális cselekményt, mert a gyermek az életkorából fakadóan ténylegesen védekezésre képtelen, a nemi cselekmény elől fizikai úton nem tud kitérni.⁶⁷ Ehhez hasonló példa, ha a nevelőapa a tízéves, alvó vagy akár az általa elkábított nevelt lányának a nemi szervét fogdossa. Szintén súlyosabban minősül a cselekmény, ha a 18. életévét be nem töltött sértett

⁶⁶ Dr. Polt Péter i. m. 19.

⁶⁷ Karsai Krisztina i. m. 406-411.

az elkövető hozzátartozója, a sértett a nevelése, felügyelete, gondozása, gyógykezelése vagy egyéb módon hatalma vagy befolyása alatt áll, illetve ha ilyen sértettel azonos alkalommal, egymás cselekményéről tudva, többen követnek el szexuális erőszakot.

3. Előkészület, kísérlet, befejezettség

Ennek az alfejezetnek az elsődleges célja az általánostól eltérő, speciális jellegű szabályoknak a bemutatása, illetve a lényegi kérdések jogesetek útján történő illusztrálása.

Az új Btk. külön büntetni rendeli azt, aki „a szexuális erőszak elkövetéséhez szükséges vagy azt könnyítő feltételeket biztosítja” (pl.: a helyszín, lakás előkészítése, kábító hatású anyagok e célból történő beszerzése).⁶⁸ Ezt nevezzük ún. sui generis előkészületi magatartásnak.

Mivel a bűncselekmény materiális bűncselekménynek minősül, ezért a szexuális cselekmény végzésével válik befejezetté. A kényszerítés megkezdésével állapítható meg a kísérlet.

A kísérlet részletesebb bemutatása jogesetek segítségével lehetséges. Első példa a 2010. évi 116. számú Bírósági Határozat. Az ügy sértettje enyhe fokban gyengeelméjű, akarategyenge, befolyásolható, érzelmileg kiegyensúlyozatlan, 17. életévét be nem töltött személy. A sértett telefonon megbeszélte ismerősével, hogy meglátogatja őt, és még aznap busszal oda utazott. A buszmegállóban nem az ismerőse, hanem a terhelt várta, aki nem az ismerőséhez, hanem a szüleinek a házához vitte őt. A sértett hiába jelentette ki, hogy őt nem érdekli, hol lakik a terhelt. A terhelt azonban nem állt el tervétől, és ettől úgy meglepődött a sértett, hogy nem mert ellenkezni. Ezt követően a sértett ismételt kérésére már hajlandó volt a terhelt elkísérni őt az ismerőséhez. Ezt követően elmentek a terhelt ismerőseihez is, majd a terhelthez, ahol megegyeztek, hogy „összejönnek”. Majd másnap a sértett nem volt képes viszonzni a terhelt közeledését, ezért megfenyegette őt a terhelt, ha elmegy, akkor eltöri kezét-lábát. Bizonyos idő elteltével a terhelt megpróbált újra közeledni, csókolgatta a sértettet, sőt közösültek is, amely ellen a sértett nem védekezett. A következő nap együtt mentek vásárolni, amikor a sértett szerette volna felhívni az édesanyját, azonban a terhelt ezt megtiltotta. Ekkor a sértett sikítani kezdett. A terhelt, hogy ezt megakadályozza,

⁶⁸ 2012. évi C. tv. 197. § (5)

megfogta, meglökte, majd a házban meg is verte a sértettet, akit azzal is megfenyegetett, hogy kiviszi az erdőbe és ott kikötözi. Reggel a terhelt anyja közölte a terhelttel, hogy engedje haza a sértettet, és ennek hatására a terhelt ki is kísérte őt a buszmegállóba. Itt a sértett megígérte neki, mivel félt, hogy később vissza fog jönni hozzá. Pár hónap elteltét követően, mikor a terhelt más ügyből származó előzetes letartóztatásából szabadult, elutazott a sértett a településre, hogy egy másik barátnőjének megadja az irányába fennálló tartozását. Ekkor néhány napig ott is maradt a barátnőjénél a sértett, pedig a terhelt „vadászott” rá. Egy napon azonban összefutottak, és a terhelt azzal a kérdéssel fordult hozzá, hogy akar-e vele élni. A sértett azt hazudta, hogy igen, ezért együtt a terhelt lakására mentek. Itt a terhelt megfenyegette a sértettet, hogyha elmegy, akkor megöli. Ezután lefeküdtek egymás mellé az ágyra, ahol a terhelt elkezdte csókolgatni a sértettet, aki pedig azt hazudta, hogy szereti őt. Ennek az volt az oka, hogy félt tőle. A sértett kijelentette, hogy nem akar közöszlenni, mert menstruál, azonban a terheltet ez nem érdekelte. A sértett kénytelen volt eleget tenni azon kérésének, hogy húzza le mindkettejük nadrágját, és fogja meg a terhelt nemi szervét. Ekkor a terhelt ráfeküdt a sértetre és közöszlött vele. Eközben a sértett végig mozdulatlanul feküdt, csak annyit tett, hogy megölelte a terheltet, illetve kérte, hogy engedje őt haza. Másnap sem változott a sértett helyzete, mert továbbra is félt attól, hogy a terhelt meg fogja őt verni. Délután folyamán a terhelt barátokat hívott meg magához, ahol a sértettet úgy mutatta be, mintha a felesége lenne. Az ezt követő bulizásban a sértett nem akart részt venni, ezért inkább lefeküdt aludni. A terhelt azonban táncolni szeretett volna vele, de a sértett kérte, hogy hagyja őt békén. Miután az összes vendég elment, az ittas állapotban lévő terhelt számon kérte a sértette, hogy miért hagyta őt ott a buli közepén. Mivel a sértett nem volt hajlandó válaszolni, ezért felszólította, hogy térdeljen le elé, majd arcon ütötte. Ezt követően mindketten lefeküdtek, és ekkor a terhelt megint közöszlési szándékkal közelítette meg a sértettet, aki újból nem mert ellenállni, még a menstruálása ellenére sem. A további napokban ez a cselekménysorozat többször is megismétlődött. Összefoglalva megállapítható, hogy a szexuális erőszak vagy kísérletének megállapításához az szükséges, hogy az elkövető a közöszlést lehetővé tevő körülmények és a testhelyzet megteremtése érdekében közvetlenül alkalmazott erőszakkal vagy kvalifikált fenyegetéssel törje meg a sértett fizikai ellenállását, és vigye végbe vagy kísérelje meg a szexuális cselekményt.

Második példa az 1984. évi 46. számú Bírósági Határozat. A terhelt a vádbeli napon vadőri egyenruhában a szolgálati puskáját magánál tartva, segédmotoros kerékpáron

közlekedett az országúton. Útközben összetalálkozott az általa korábban nem ismert, 19 éves leánnyal, aki szemből, kerékpárral közlekedett. Köszöntötték egymást, majd ezt követően a terhelt megfordult és a sértett után indult, majd beszélgetni kezdett vele. Ennek során kifejezésre juttatta, hogy találkozni szeretne vele, azonban a sértett azzal hárította el a közeledést, hogy vőlegénye van. A terhelt nem tágitott a sértett mellől, sőt egyre inkább közeledett hozzá, csaknem leszorította az útról. A sértett ekkor a kerékpárjáról lelépett, és a terhelt is megállt. A terhelt a sértetthez lépve csókot kért tőle, melyet a sértett elutasított és tovább akart menni, erre azonban nem volt módja, mert a terhelt a karjánál fogva megragadta a leányt, és így megakadályozta abban, hogy eltávozzon. Ezt követően a terhelt a derekánál fogva igyekezett magához vonni a sértettet és a fejét a nyakánál átkarolta, hogy megcsókolja. A sértett tiltakozott, a terhelt pedig megfogta a leány mellét, aki ellökte a kezét. A sértett közölte, hogy ha nem engedi elmenni, akkor kiabálni fog. Ekkor egy személygépkocsi közeledett, mely a sértett kiabálására és integetésére megállt. A terhelt ekkor odament a gépkocsivezetőhöz, és megnyugtatta, hogy nincs semmi baj, mire a gépkocsi eltávozott. Kihasználva ezt az időt, a sértett a kerékpárjára ült és elindult, majd a terhelt a leány után ment, segédmotoros kerékpárjával az úttesten keresztben megállt, a sértett azonban kikerülte őt és folytatta az útját. A terhelt a továbbiakban nem követte, csupán utána kiáltott, hogy elkapja és „meglövi”.

Harmadik példa az 1992. évi 514. számú Bírósági Határozat. Lényege: a vádlott azzal a céllal követte a 9 éves sértettet, hogy vele fajtalankodjék. Amikor a kislány bement egy házba, a vádlott a lépcsőn haladva megelőzte, visszafordult és megfogta a gyermek kezét. Szája elé egy zsebkendőt tartott és kezénél fogva a lépcsőfordulóba húzta. Ekkor azonban a vádlott eredeti szándékával felhagyva, elengedte a sértettet és eltávozott a helyszínről.

Mind a második, mind a harmadik példa esetén a bíróság arra az álláspontra jutott, hogy a vádlott az általa megkezdett bűncselekményt anélkül, hogy erre külső tényezők kényszerítették volna, önként abbahagyta, a közösülést, illetve a fajtalankodást meg sem kezdte, és mivel a vádlott nem tett meg mindent maga részéről a cselekmény befejezése érdekében, ún. befejezetlen kísérlet valósult meg.

Érdekes még kiemelni a többes elkövetés kísérletének az esetét. Ez akkor valósul meg, ha a sértettel egy személy végez szexuális cselekményt, a másik megkezdte, de nem fejezte be, illetve meg sem kezdte, de szándéka egységes az első elkövetőjével, vagy ha az egyik

személy cselekménye legalább kísérlet és bizonyítható, hogy legalább ketten akartak szexuális cselekményt végezni (BJD 3073.).

4. Elhatárolási, halmazati kérdések

Ugyanannak a sértettnek a sérelmére, azonos elkövető által elkövetett több szexuális cselekmény természetes egység, míg ugyanazzal a sértettel szemben, különböző időben, egységes akaratelhatározással megvalósított szexuális cselekmény a folytatólágosság körébe tartozik. Itt azonban ki kell emelni, hogy csak azok az esetek tartozhatnak a folytatólágosság törvényi egységébe, amelyeket a magánindítvány tartalmaz.⁶⁹

Ha az elkövető a sértettel 12. életévének betöltését megelőzően folytat szexuális cselekményt, majd a sértett beleegyezésével a 12. életévének a betöltése után is folytatja, a szexuális erőszak és a szexuális visszaélés halmazatban állapítható meg.

Nehezen elhatárolható egymástól a szexuális erőszak és a személyi szabadság megsértésének bűncselekménye.⁷⁰ Két bírósági határozat segítséget nyújt feloldani bizonyos kételyeket. Az első a 2004. évi 448. számú Bírósági Határozat. Tényállása szerint a vádlott az általa vezetett Mercedes típusú személygépkocsijával megállt az egyik általános iskola előtt, ahol egy diszkót követően rengeteg bulizó tartózkodott. Amikor az ittas állapotban lévő vádlott kiszállt, elejtette a mobiltelefonját, amelyet az egyik földön ülő személy adott vissza. Őt a vádlott arcul ütötte úgy, hogy a sértettnek eleredt az orra vére. A vádlott felszólította a jelen lévő másik személyt, hogy hívja azonnal vissza az iskola épületébe menekülő sértettet, majd őt is megütötte. Ezt követően ő is az iskolába menekült be. Ezután a vádlott a korláton ülő harmadik személyhez lépett, akivel közölte, hogy addig nem fogja elengedni, amíg a barátja nem jön vissza. Pár perc elteltét követően a vádlott kocsijába ültette ezt a harmadik személyt azzal fenyegetve, hogyha ezt nem teszi meg, akkor, ha kell, le is üti és berakja a csomagtartóba. Ekkor megjelent a két másik személy, és felszólították a vádlottat, hogy engedje el a barátjukat, a vádlott azonban a sértettel együtt elhagyta a helyszínt. A vádlott ezt követően egy kivilágítatlan, elhagyott, bokros-fás patakparton állt meg a kocsival és itt közölte a sértettel, hogy miután nem mondta meg, hogy hol lakik a barátja, helyette kell neki fizetnie. Elkezdte fogdosni a sértett melleit,

⁶⁹ Belovics Ervin- Molnár Gábor Miklós- Sinku Pál i. m. 200.

⁷⁰ Karsai Krisztina i. m. 406-411.

illetve benyúlt a bugyijába és megpróbálta megerőszakolni a sértettet, aki megpróbálta magáról ellökni a vádlottat, de mivel lefogta a kezeit, ez nem sikerült. Ezt követően kétszer úgy közösült a vádlott a sértettel, hogy a második esetben a sértett hüvelyéből nemi szervét a sértett fenekébe helyezte. A közösülés ellenére a sértett szűzhártyája épp maradt. Ezután a sértettet hazavitte, illetve közölte vele, hogy feleségül veszi, hogy ebből ne legyen baj, illetve kötelezte, hogy ne szóljon a rendőröknek. Itt megállapítható, hogy a két bűncselekmény (a személyi szabadság megsértésének minősített esete és a szexuális erőszak) anyagi halmazatban van akkor, ha a vádlott a közösülés végrehajtását megelőzően a sértettet szabad mozgásában meggátolja, és arra kényszeríti, hogy üljön be a kocsijába, és elhurcolja őt közösülés céljából. Második a 2001. évi 2. számú Bírósági Határozat. Ennek tényállása röviden: az I. rendű terhelt három társával hívja a sértettet, hogy menjen el velük diszkóba, azonban nemleges választ kapnak. Ekkor őt a kocsiba tuszkolják, és közösülés céljából a tópartra szállítják, ott azonban nemi szabadság elleni bűncselekmény megkísérlésére sem kerül sor. Másik társukat azonban később hasonló körülmények között megerőszakolták. Itt is valódi anyagi halmazat áll fenn annak ellenére is, hogy a két bűncselekmény elkövetése időben és térben elkülönül egymástól.

Megállapítható tehát, hogy azok a bűncselekmények, amelyek eszközcselekményként foglalják magukban a személyi szabadság megsértését, mint a szexuális erőszak is, azokkal a személyi szabadság megsértése valódi anyagi halmazatban áll. Így például, ha a szexuális erőszak elkövetője a nemi élet szabadsága és a nemi erkölcs elleni bűncselekmény megkezdése előtt, avagy befejezését követően a passzív alanyt időben elkülönülten a személyi szabadságától megfosztja, a személyi szabadság megsértéséért is felelősségre kell vonni.

Ha a szexuális erőszak során akár a kényszerítés, akár a szexuális cselekmény eredményeként könnyű testi sértés okozására kerül sor, akkor az beleolvad a szexuális erőszakba. A súlyos testi sértés azonban már halmazatban állapítandó meg.

A szexuális erőszak során megvalósított szándékos emberölés esetén az aljas indokból elkövetett emberölést kell megállapítani, ha viszont az elkövetőt gondatlanság terheli a halál vonatkozásában, akkor a szexuális erőszak és a halált okozó testi sértés halmazata állapítható meg. Itt érdemes megemlíteni az 1995. évi 194. számú Bírósági Határozatot, amely kimondja, hogy ha a vádlott a szexuális cselekményt a nyereségvágyból elkövetett emberölési cselekménnyel összefüggésben valósítja meg, akkor az aljas indokból történő

elkövetés, mint további minősítő körülmény csak akkor állapítható meg, ha az ölési cselekménynek legalább az egyik indítéka a szexuális cselekmény véghezvitele volt. Minden más esetben a két bűncselekmény bűnhalmazata állapítható meg.

5. A szexuális cselekmény fogalmának bemutatása

Mit értünk szexuális cselekmény alatt? „A közösülést és minden olyan szeméremsértő cselekményt, amely a nemi vágy felkeltésére, fenntartására vagy kielégítésére alkalmas, vagy arra irányul.”⁷¹

A magyar büntetőjog egészen az új Btk. megalkotásáig nem ismerte a szexuális cselekményt, mint egységes, átfogó fogalmat.⁷² 1878-2012 között a közösülés és fajtalanság fogalompár talján állt a büntetőjogi szabályozás. Azonban nem az 1978. évi IV. törvény határozta meg a közösülés fogalmát például,⁷³ hanem a jogalkalmazói gyakorlat alakította ki azt. A fajtalanság fogalmát azonban megadta: a közösülés kivételével minden olyan súlyosan szeméremsértő cselekmény ide tartozott, amely a nemi vágy felkeltésére vagy kielégítésére szolgált. Ez a megkülönböztetése a szexuális magatartásoknak erkölcsi megfontolásokon nyugodott, és ez idővel fenntarthatatlanná vált, illetve önmagában a fajtalanság fogalma is számos kritikával volt illelhető. Ilyen kritika volt, hogy maga a fajtalanság egy idejétmúlt kifejezés, amelynek a köznyelvi jelentéstartalma sem egyezik meg a Büntető Törvénykönyvben foglaltakkal. A köznyelvben a fajtalansághoz negatív értékítélet kapcsolódik, bizonyos értelmezés szerint pedig csak egyes, a „normálistól eltérő” magatartásokat jelent (pl.: bestialitás). Emellett megkérdőjelezhető kellő meghatározottsága, elavult jogtörténeti tartalmat hordoz, mint szaknyelvi kifejezés is elavult, valamint a heteroszexuális hüvelyi közösüléstől való különartása egyes tényállások esetében joghézagokhoz, sőt közvetett diszkriminációhoz vezetett. Így jutottunk el a mai állapotig, amikor is ezt felváltja a korszerűség és jobb közérthetőség érdekében a szexuális cselekmény fogalma.⁷⁴

⁷¹ 2012. évi C. tv. 459. § (1) bekezdés 27. pont

⁷² Szomora Zsolt (2013) i. m. 650.

⁷³ Különnemű személyek szexuális aktusa, amelyben a nemi szervek érintkezésének van döntő szerepe.

⁷⁴ Dr. Vaskuti András i. m. 687-688.

Ezzel a törvény kifejezésre juttatta, hogy a korábbi szabályozásokkal szemben nem kíván egyfajta értékválasztást végezni, pusztán azt akarja kifejezni, hogy egyes szexuális cselekmények bizonyos körülmények esetén (pl.: kényszer, életkor) büntetendők. Ehhez valóban szükség van erre a semleges, új és modern fogalomra.

A közösülés az új fogalommal a szexuális cselekmények egyik törvényi példája lett, anélkül azonban, hogy abból a szexuális cselekményre magára bármilyen további következtetést le tudnánk vonni. Ugyanis a szexuális cselekmény azonos neműek között is létrejöhet, és nem feltételezi a testbe történő behatolást vagy az arra való törekvést. Vagyis megállapítható, hogy magának a közösülésnek, mint kiemelt törvényi példának a jellemzői nem visznek közelebb magához a fogalomhoz.⁷⁵

Érdekes eleme az új fogalomnak a „szolgál” ige lecserélése az „irányul”, illetve az „alkalmas” igére. Korábban a joggyakorlat a „szolgál” igében az elkövetői szexuális motívum teljesítésére való irányultságot látott, azt szexuális célzatként értelmezte. Ennek volt az a következménye, hogy a nem szexuális célzattól, hanem például bosszúból vagy megfélemlítés céljából elkövetett cselekmények nem minősülhettek fajtalanságnak. Ez leginkább azonos nemű személyek zárt közösségeiben (pl.: katonaságnál, büntetés-végrehajtási intézetben) okozott problémát, ugyanis itt voltak leginkább elszaporodottak ezek a magatartások. Ilyen esetekben az eljáró bíróság nem állapított meg nemi bűncselekményt, hanem az eset összes körülményét mérlegelve kényszerítés, személyi szabadság aljas indokból történő megsértése vagy tetteles becsületsértés megállapítására került sor. A valós problémát pedig az jelentette, hogy attól, hogy az elkövetőnek nincsen szexuális célzata, a cselekménye sértheti a passzív alany szexuális önrendelkezéshez való jogát (pl.: egy tárgynak a hüvelybe helyezésével, a nemi szerv durva, bántó jellegű fogdosásával, vagy akár a hímvessző megalázó célzatú szájhoz érintésével).⁷⁶

A szexuális cselekmény új definíciója alkalmas lehet arra, hogy a jogtárgysérelem adekvátabb kifejeződését tegye lehetővé. Ennek érdekében az „alkalmas” kitételt a súlyosan szeméremszérintő cselekmény objektív, in abstracto alkalmasságaként kell értelmezni.⁷⁷

A súlyosan szeméremszérintő jelleg a korábbi bírói gyakorlat szerint akkor adott, ha a sértett vagy a tettes nemi szervének érintése történik, egymás közötti közvetlen testi

⁷⁵ Szomora Zsolt (2013) i. m. 650-651.

⁷⁶ Szomora Zsolt (2013) i. m. 651-652.

⁷⁷ Szomora Zsolt (2013) i. m. 652.

kontaktus útján, vagy ha a tettes vagy a sértett a saját nemi szervét érinti meg. A női mell, fenék megfogása, valamint a csók, a csókolózás ugyan szeméremsértő cselekmények, azonban a mai bírói gyakorlat szerint már nem tekinthetők súlyosan szeméremsértőnek, így szexuális cselekménynek sem.⁷⁸

VI. A nemi szabadság elleni bűncselekmények, különösen a szexuális erőszak elkövetésével kapcsolatos általános jellegű kriminológiai kérdések

Az egész fejezet célja a nemi szabadság elleni bűncselekmények, különösen a szexuális erőszak elkövetésével kapcsolatos kriminológiai általánosságok bemutatása, kiindulópontja

⁷⁸ Karsai Krisztina- Szomora Zsolt- Vida Mihály i. m. 130-131.

az a feltevés, hogy az emberek által megvalósított egyes viselkedési módokat, magatartási formákat a társadalom ítéli meg. Ezeket a magatartásokat minden korban igyekezett a társadalom az ellenőrzése alá vonni, illetve ha a szükséges, az egyének szabadságát korlátozni és intézményekben, avagy azokon kívül megkísérelve hatást gyakorolni rájuk és megváltoztatni őket.⁷⁹ Ezek az ún. deviáns magatartások az idők folyamán tömegessé váltak. Ennek az okai a különböző társadalmi-gazdasági berendezkedésű országokban különbözőek, függhetnek az adott ország speciális hagyományaitól, a népesség összetételétől, a gazdasági-kulturális fejlettség fokától.

A nemi szabadság elleni bűncselekmények specialitása a nő-férfi kapcsolat vizsgálata, ugyanis a nemek közötti viszonyban a nőt csekélyebb értékű és természetéből fakadóan alsóbb rendű lénynek tekintik. Egyrészt a nőnek, mint alárendelt lénynek a feladata, hogy elősegítse a férfi előbbre jutását, másrészt a nő ténylegesen a férfihoz tartozik, mondható a tulajdonát képezi. Összességében azért fontos a férfi számára a nő, mert ezzel képes szimbolizálni a hatalmát, és egyfajta pozíciót teremt számára férfi társai között.⁸⁰

Ezt követően szeretnék kitérni a szexuális erőszak bűncselekményének jellemzésére kriminológiai szempontból, vizsgálva az elkövetés lehetséges előzményeit, a bűncselekmény végrehajtásának körülményeit, valamint az elkövető és a sértett cselekmény utáni magatartását.

1. Az elkövetés lehetséges előzményei

Nemcsak a szexuális erőszaknak, hanem más nemi szabadság elleni erőszakos bűncselekményeknek is az oksági tényezői a kismértékben hatást kiváltó öröklött, genetikailag meghatározott tulajdonságokon kívül a mikrokörnyezeti és egyéb negatív hatásokban találhatóak meg. Ilyen mikrokörnyezeti hatásnak minősül például az elkövető alacsony szintű iskolai végzettsége, amelynek köszönhetően igen alacsony fokú a műveltségi, kulturális szintje, valamint erkölcsi érzéke e személynek. De ilyen tényező lehet még emellett az elkövető családi állapota és családi helyzete, a kedvezőtlen szociális

⁷⁹ Merényi Kálmán: A nemi erkölcs elleni bűncselekmények okai és megelőzése. In Tóth Károly (szerk.): Emlékkönyv Dr. Szilbereky Jenő egyetemi tanár oktatói működésének 30. és születésének 70. évfordulójára. Szeged: JATE, 1987b. 155-166.

⁸⁰ Dr. Virág György: A szexuális erőszak áldozatairól. In Pusztai László (szerk.): Kriminológiai és kriminalisztikai évkönyv. Budapest: IKVA, 1993. 175-189.

körülmények közül kiemelendő lakáskörülmények, vagyoni viszonyok, a munkamegosztás rendjében elfoglalt hely, szakképzetlenség, fiatalkori rossz emlékek, élet során szerzett siker- vagy elszenvedett kudarcélmények, korábbi büntetés végrehajtása alatt végzett nevelő munka eredménytelensége, túlzott alkoholfogyasztás, ingázó életforma, baráti kapcsolatok, a sértett közrehatása a bűncselekmény elkövetésében, valamint a szexuális felvilágosítás hiánya. Ezek elsősorban az elkövetés elhatározását befolyásolják.

Vannak azonban a bűncselekmény elkövetésének a különböző kutatások szerint bizonyos alapmotivációi, illetve az elkövetés elhatározásában esetleg szerepet játszó visszatartó motívumok. Motivációs tényező lehet a szexuális vágy kielégítése, illetve esetleg a bosszú. Míg ezzel szemben visszatartó erő lehet a büntetéstől való félelem, valamint bizonyos erkölcsi tényezők. Ezek az erkölcsi tényezők azonban nem a cselekmény elkövetését, hanem a végrehajtás körülményeit befolyásolják.⁸¹

2. A bűncselekmény végrehajtásának körülményei

Ebben az alfejezetben néhány mondat erejéig szeretnék egy általános képet felvázolni a bűncselekmény elkövetésének helyével és idejével, valamint véghezvitelével kapcsolatban.

Általában a bűncselekmény megvalósítására ritkán lakott településeken, községekben, tanyákon kerül sor. Ennek az lehet az oka, hogy maga a cselekmény a sértett kitartó ellenállása miatt viszonylag hosszabb ideig is eltarthat, illetve a sértett a segélykiáltásokkal felhívhatja a figyelmet az elkövető törvénybe ütköző magatartására. A városokban inkább zárt helyeken (pl.: az elkövető vagy a sértett lakásán) követik el a bűncselekményt, míg községben vagy tanyán inkább a nyilvános helyen való elkövetést részesítik előnyben az elkövetők. Ez a megállapítás szükségszerűen következik e településfajták népsűrűségéből, valamint a lakosok rokoni, baráti és ismerősi viszonyaiból is.

Az időpontot tekintve megfigyelhető, hogy jobban koncentrálódik az elkövetés bizonyos hónapokra falun, illetve tanyán, mint a városokban. Ennek az oka pedig, hogy egy-egy városban az elkövetést kevésbé befolyásolhatják a természeti, éghajlati viszonyok. Napszakot tekintve pedig az elkövetők körében az este, illetve az éjjel a legnépszerűbb.⁸²

⁸¹ Merényi Kálmán (1987a) i. m. 217-222.

⁸² Merényi Kálmán (1987a) i. m. 222-235.

A bűncselekmény véghezvitelével kapcsolatban pedig két dolog az, ami említésre méltó. Az első, hogy magát a bűncselekményt szinte egyenlő arányban követik el egyedül vagy csoportosan. A második pedig az, hogy a többes elkövetés esetén igen nagy számban mutatható ki a barátok részvétele, adott esetben élesen jelentkezik a társas-baráti kapcsolatok negatív hatása.

3. Az elkövetők cselekmény utáni magatartása

Érdekes képet festhetünk fel ebben a témában, ami egyben rendkívül lehangoló és elrettentő is lehet egy átlagember számára.

Ami pedig érdekes, de elrettentő is egyben, hogy az elkövetők jelentős többségének az elkövetett cselekmény jellegétől, súlyosságától függetlenül sincsen lelkiismeret-furdalásuk. Megállapítható, hogy ok-okozati összefüggés nem áll fenn a sértettnek okozott sérülés, trauma és az elkövetőnek a cselekmény utáni érzelmi állapota között.⁸³ Az érzelmi inkompetencia másik jelzője, hogy egyáltalán nem tartják helytelennek cselekedetüket az elkövetők, és fel sem merül bennük esetlegesen az öngyilkosság gondolata.

Az elkövetők, míg nem kerül sor a letartóztatásukra, élik tovább normális életüket, mintha mi sem történt volna. Legtöbbjük továbbra is dolgozik a munkahelyén, próbál visszailleszkedni az ideális társadalmi képbe.

Azonban a továbbra is fennálló ismertett negatív tendencia ellenére egyre több olyan személy jelenik meg az elkövetők körében, aki a konfliktus feloldásának eszközeként már más megoldást választana. Ebben pedig döntően a büntetéstől való félelem befolyásolja őket.

4. A sértett magatartásának, viselkedésének a vizsgálata a bűncselekménnyel kapcsolatban

⁸³ Merényi Kálmán (1987a) i.m. 253-260.

Általában az erőszakos szexuális cselekményeket nagyobb arányban követik el gyermekek és fiatalkorúak, mint felnőttek sérelmére.⁸⁴ Illetve megfigyelhető, hogy a szexuális erőszak sértettjeinek döntő többsége nő.

Maga a támadás a tényleges fizikai határokat átlépve a létet fenyegető körülmények között a testbe hatol, illetve a sértett függetlenségét és autonómiáját teljesen felszámolja. A sértettek döntő többsége már a bűncselekmény végrehajtására irányuló elhatározáskor elutasító magatartást tanúsít, valamint védekezik az elkövetés alatt. A szexuális erőszak sértettje tehát súlyos traumát él át, és ennek következtében megfigyelhetőek lesznek különböző fiziológiai hatások, pszichológiai hatások és viselkedési változások.

A fiziológiai panaszok azok, amelyek a leghamarabb megoldódnak, akár napokkal vagy hetekkel a támadást követően. Ezek ún. nonspecifikus tünetek, amelyekkel általában a körzeti orvoshoz fordulnak a lehető leggyorsabb orvoslás érdekében. Ilyen hatások lehetnek:

- álmatlanság, rémálom,
- ún. gastro-intestinális rendellenességek (pl.: rossz étvágy, anorexia, súlyvesztés, nyelési nehézségek, hányinger),
- menstruációs zavarok,
- általános, nonspecifikus panaszok (pl.: gyengeség, szédülés, bágyadtság, általános rossz közérzet, vizeletelési nehézségek vagy fájdalmak, fokozott izomfájdalom).

A legjellemzőbb pszichológiai hatások:

- depresszió és sírás,
- generalizált szorongás,
- fóbiák,
- visszaemlékezések, újraélések jelenhetnek meg, különösen az erőszakot követő első hetekben és ezt bizonyos hangok, zajok, szagok vagy helyzetek válthatják ki,
- csökkent szexuális örömképesség,
- irritabilitás, apátia.

⁸⁴ Dr. Virág György: Szexuális erőszak. In Irk Ferenc (szerk.): Áldozatok és vélemények. Budapest: Országos Kriminológia Intézet, 2004. 71-83.

Ami a kívülálló számára a legszembetűnőbb, az a viselkedés megváltozásában fordulhat elő. Ilyen lehet:

- az erőszakkal kapcsolatos ingerektől való félelem következtében ezek kerülése,
- visszahúzódás (pl.: telefon kikapcsolása, elköltözés),
- képtelenség intim, bizalmi kapcsolatok kialakítására,
- megváltozott szexuális aktivitás,
- autonómia elvesztése,
- alkohol és drog abúzus jelenhet meg, általában az áldozatnak abból a kísérletéből adódóan, hogy megküzdjön valamilyen módon a nyomasztó szorongásokkal.⁸⁵

Gyermekkorú sértettek esetén súlyos lelki sérülés figyelhető meg, amely a felnőttkorban is fennálló pszichés problémák sűrűsödését eredményezheti (pl.: szorongásos képek, depresszív tünetek, borderline szindróma gyakori megjelenése). A gyerekkori abúzus nem csak a sértett érzelmi életére gyakorol jelentős hatást, hanem a gondolkodását, kognitív működését is befolyásolja, vagy adott esetben módosítja. Átalakulnak a világ biztonságosságáról, megbízhatóságáról, az események bejósolhatóságáról alkotott elképzelések, illetve az én hatékonyságának a képzete is elillan.⁸⁶

VII. Összegzés- Az új szabályozás eredményei, problémás pontjai összefoglaló jelleggel

Először talán érdemes az új szabályozás eredményeinek az összefoglalása, ugyanis ez egyértelmű, szemben a problémás pontokkal. Megfigyelhető, hogy egységes fogalomrendszert építenek ki, az általános büntetőjogi elveket következetesen végigvezetik a szabályozáson. A korábbi, 1978. évi IV. törvényhez képest a nemi önrendelkezési jogaikban sértettek számára szélesebb körű védelmet biztosítanak, valamint a minősített

⁸⁵ Dr. Virág György (1993) i. m. 175-189.

⁸⁶ Dr. Virág György (2004) i. m. 71-83.

esetek rendezettebbé válnak. Nagy hangsúlyt kap a gyermekközpontúság, és ennek megfelelően védelmet biztosítanak a gyermekek szexuális kizsákmányolásával, befolyásolásával szemben, valamint az egészséges szexuális fejlődésüket a büntetőjog sajátos eszközeivel igyekeznek oltalmazni. És mindezek mellett megállapítható, hogy az új törvény rendelkezései összhangban vannak az irányadó nemzetközi egyezményekkel.⁸⁷

A nemi bűncselekmények újraszabályozása több kérdésben is, mint látható volt, kedvező irányba mozdult el, azonban rengeteg elméleti és gyakorlati problémát is felvet, ugyanis úgy tűnik, hogy bizonyos (pl.: feminista, homoszexuális) mozgalmak kívánságai sikeresen elérték a jogpolitika és a jogalkotás szintjét is, amelyek már csak divatból is engednek e törekvéseknek és figyelmen kívül hagyják az alapvető erkölcsi értékeket, parancsokat és a klasszikus dogmatikai szabályokat.⁸⁸

A szexuális kényszerítés és a szexuális erőszak tényállásai esetén túlzottan sok szempontnak kell érvényre jutnia. Jelentősége van a kényszernek, a passzív alany állapotának, a passzív alany életkorának, a függő helyzetek különböző nevesített és generális változatainak is.

A szexuális kényszerítés, mint olyan már korábban is létező bűncselekmény volt, de nem mint szexuális bűncselekmény, hanem mint kényszerítés, mint a nemi zsarolásnak az egyik esete. A bűncselekménynek az önálló pönalizálását az elkövetési magatartás irányultsága indokolta. Itt, és majd a szexuális erőszaknál is, a legjelentősebb problémát a joggyakorlat számára a hatalmi vagy befolyásolási viszony, mint minősített eset jelenti. Felmerül a kérdés, hogy meg lehet-e állapítani például ilyen viszonyt férj-feleség vagy élettársak között, illetve a büntetés-végrehajtási intézetben, a fogvatartott által fogolytársa sérelmére elkövetett ilyen cselekmények esetében? Általában ez leginkább a munkajogi jogviszonyokra vonatkoztatható eset, de ki kell emelni, hogy itt is jelentősége van az életkornak, valamint idetartoznak azok az esetek, amelyek nem vonhatóak bele abba a minősítési rendszerbe, amely a nevelés és a felügyelet fogalmát határozza meg.⁸⁹ Ezek

⁸⁷ Dr. Vaskuti András: Új megoldások a nemi erkölcs és a nemi szabadság elleni bűncselekmények szabályozásában. In Hack Péter (szerk.): Új Büntető Törvénykönyv: Hagyomány és megújulás a büntetőjogban. Budapest: ELTE Bibó István Szakkollégium, 2013. 91-97.

⁸⁸ Antalóczy Péter- Deres Petronella: *Magyarország új Büntető Törvénykönyve*. Budapest: Károli Gáspár Református Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar, 2013. 38.

⁸⁹ Dr. Sinku Pál: A nemi erkölcs elleni bűncselekmények megújuló szabályozása. In Hack Péter (szerk.): Új Büntető Törvénykönyv: Hagyomány és megújulás a büntetőjogban. Budapest: ELTE Bibó István Szakkollégium, 2013. 99-101.

mindig egy konkrét szituációt határoznak meg, de természetesen létezhetnek olyan függőségi viszonyok is (pl.: oktatási intézményekben), ahol a konkrét elkövető nem áll ilyen kapcsolatban a passzív alannyal.

A szexuális erőszakkal kapcsolatban problémát jelent a szexuális cselekmény fogalom, mert teljesen érdektelenné válik az, hogy a nemi szervek érintkezése megtörtént-e vagy sem. Illetve kérdéses, hogy mely cselekmények valósítják meg a szexuális cselekmény definícióját (pl.: más személy testének a nemi szerveken kívüli simogatása megvalósíthatja-e a szexuális cselekményt, figyelemmel a munkahelyi szexuális zaklatásra is). A másik gond pedig az előkészülettel kapcsolatban fogalmazható meg, ugyanis felmerül a kérdés, hogy melyek azok a tárgyi oldalon megjelenő elemek, amelyekből arra lehet következtetést levonni, hogy egy szexuális erőszak előkészülete történik-e vagy csak egy egyszerű bulizás? Ezzel kapcsolatos elhatárolási probléma az a helyzet, ha party drogot helyeznek el a jövőbeli passzív alany italába, mert ez jelentheti a szexuális erőszak, illetve a rablás előkészületét is.

Összességében tehát az új szabályozás megjelenése egy hosszú idők óta fennálló újtási igénynek tett eleget, azonban a joggyakorlat számára még további pontosításokra, korrekciókra van szükség a tökéletes alkalmazhatóság érdekében.

VIII. Felhasznált irodalom

- 1. Angyal Pál:** A magyar büntetőjog kézikönyve: A szemérem elleni bűntettek és vétségek. Budapest: Attila- Nyomda Rt. Kiadó, 1937.
- 2. Antalóczy Péter- Deres Petronella:** Magyarország új Büntető Törvénykönyve. Budapest: Károli Gáspár Református Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar, 2013.
- 3. Belovics Ervin- Molnár Gábor Miklós- Sinku Pál:** Büntetőjog II. Különös rész. Budapest: HVG- Orac Lap- és Könyvkiadó Kft., 2013.

4. **Blaskó Béla:** Büntetőjog: különös rész I. Budapest: Rejtjel Kiadó, 2013.
5. **Deres Petronella- Domokos Andrea:** Büntetőjogi Záróvizsga-felkészítő a 2012. évi C. törvény (új Btk.) alapján. Budapest: Patrocinium, 2013.
6. **Fehér Lenke- Virág György:** A nemi erőszak büntetőjogi szabályozása. *Állam- és Jogtudomány*, 2006. évi 1. száma.
7. **Dr. Gál István László:** Szempontok a nemi erkölcs elleni bűncselekmények új szabályozásához. *Büntetőjogi kodifikáció*, 2002. évi 4. szám.
8. **Dr. Halász Zoltán:** A szemérem elleni bűncselekmények. Tanulmány az anyagi büntetőjog köréből. Budapest: Az Athenaeum Irodalmi és Nyomdai R.- Társulat Kiadása, 1909.
9. **Karsai Krisztina- Szomora Zsolt- Vida Mihály:** Anyagi büntetőjog Különös rész I. Szeged: Iurisperitus Bt., 2013.
10. **Karsai Krisztina:** Kommentár a Büntető Törvénykönyvhöz: kommentár a Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvényhez. Budapest: Complex Kiadó, 2013.
11. **Kovács Virág:** A szexuális szabadság jogi megközelítésének problémái. *Jogtudományi Közöny*, 2003. évi 7-8. szám.
12. **Dr. Lukács Tibor- Dr. Traytler Endre:** A nemi erkölcs elleni bűntettek. Budapest: Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, 1993.
13. **Merényi Kálmán:** A nemi erkölcs elleni bűncselekmények okai és megelőzése. In Tóth Károly (szerk.): Emlékkönyv Dr. Szilbereky Jenő egyetemi tanár oktatói működésének 30. és születésének 70. évfordulójára. Szeged: JATE, 1987.
14. **Merényi Kálmán:** A szexuális erőszak. Budapest: Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, 1987.
15. **Dr. Polt Péter:** Új Btk. kommentár. Budapest: Nemzeti Közszerzői és Tankönyv Kiadó, 2013.
16. **Dr. Schultheisz Emil:** A nemi erkölcs elleni bűntettek de lege lata. Budapest: Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, 1966.
17. **Dr. Sinku Pál:** A nemi erkölcs elleni bűncselekmények megújuló szabályozása. In Hack Péter (szerk.): Új Büntető Törvénykönyv: Hagyomány és megújulás a büntetőjogban. Budapest: ELTE Bibó István Szakkollégium, 2013.
18. **Szomora Zsolt:** A nemi erkölcs, mint a nemi bűncselekmények alkalmatlan jogi tárgya. *Állam- és Jogtudomány*, 2006. évi 4. szám.
19. **Szomora Zsolt:** A nemi bűncselekmények alapkérdései. Budapest: Rejtjel Kiadó, 2009.

- 20. Szomora Zsolt:** Megjegyzések az új Büntető Törvénykönyv nemi bűncselekményekről szóló XIX. fejezetéhez. *Magyar jog*, 2013. évi 11. szám.
- 21. Szomora Zsolt:** Néhány gondolat a nemi erkölcs elleni bűncselekmények szabályozása kapcsán. In Karsai Krisztina: *Keresztmetszet: tanulmányok fiatal büntetőjogászok tollából*. Szeged: Pólay Elemér Alapítvány, 2005.
- 22. Tóth Mihály:** Az új Btk. bölcsőjénél. *Magyar jog*, 2013. évi 9. szám.
- 23. Dr. Vaskuti András:** Büntető jogi jogszabályok változásai. Budapest: Complex Kiadó Jogi és Üzleti Tartalomszolgáltató Kft., 2013.
- 24. Dr. Vaskuti András:** Új megoldások a nemi erkölcs és a nemi szabadság elleni bűncselekmények szabályozásában. In Hack Péter (szerk.): *Új Büntető Törvénykönyv: Hagyomány és megújulás a büntetőjogban*. Budapest: ELTE Bibó István Szakkollégium, 2013.
- 25. Dr. Virág György:** A szexuális erőszak áldozatairól. In Pusztai László (szerk.): *Kriminológiai és kriminalisztikai évkönyv*. Budapest: IKVA, 1993.
- 26. Dr. Virág György:** Szexuális erőszak. In Irk Ferenc (szerk.): *Áldozatok és vélemények*. Budapest: Országos Kriminológia Intézet, 2004.